

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. การบริหารงานวิชาการ
3. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. บริบทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของการบริหาร

การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้กระบวนการอย่างมีระเบียบ ใช้ทรัพยากรและเทคนิคอย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 6)

การบริหาร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การ โดยอาศัยหน้าที่ทางการบริหารที่สำคัญ เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2548: 12)

การบริหาร คือ กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุมกำลัง ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ (สมยศ นาวิการ, 2545 : 18)

การบริหาร คือ กระบวนการทำงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมี 4 ชั้น คือ
ชั้นกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การ ชั้นการนำเอาทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ชั้นการกำหนดกลไกในการดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมขององค์การ และชั้นการใช้ศาสตร์และศิลปะในการจูงใจผู้เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรม สำหรับการบริหารสถานศึกษาต้องมีการกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา ทั้งด้านคุณภาพและ

ปริมาณของผลผลิต มีการนำเอาทรัพยากรที่จำเป็นในการบริหารมาใช้ทั้งคน งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ มีการกำหนดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ ทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรภาครัฐและเอกชน ให้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งการบริหารการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านกระบวนการบริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี (บรรทม แก้วอาษา, 2547 : 10)

การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของและวิธีการ ปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงานหรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น (สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์, 2539 : 1)

การบริหาร หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินงาน โดยมีการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ใช้ทรัพยากรในการบริหาร ตลอดจนนำเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสมมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เพื่อมุ่งผลสำเร็จของงานตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธีรรัตน์ พลบุรี, 2551 : 12)

จากที่ได้ศึกษาความหมายการบริหารผู้วิจัยสรุปได้ว่าการบริหารหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปได้ดำเนินกิจกรรมโดยใช้กระบวนการต่าง ๆ อย่างมีแบบแผน โดยใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมและคุ้มค่า เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. กระบวนการบริหาร

การบริหารมีจุดมุ่งหมายคือ ต้องการให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของหน่วยงาน ซึ่งมีลักษณะของการทำงานร่วมกันของบุคลากร ทำงานอย่างเป็นระบบ ได้มีผู้ให้ความหมายของกระบวนการบริหารไว้มากมาย เช่น

บรรทม แก้วอาษา (2547 : 13) ได้กล่าวถึง กระบวนการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย กิจกรรมที่มีความสำคัญ 7 ประการ คือ

1. การวางแผน คือ การกำหนดกิจกรรมไว้ล่วงหน้าว่าสถานศึกษาจะทำอะไร
2. การจัดองค์การ คือ การจัด โครงสร้าง การแบ่งส่วนงานและการกำหนดหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษา
3. การบริหารงานบุคคล คือ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การสร้างขวัญกำลังใจ การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน การให้สวัสดิการและการดำเนินการทางวินัย

4. การบังคับบัญชา คือ การอำนาจการ การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการและการควบคุม บังคับบัญชา

5. การประสานงาน คือ การประสานงานทั้งบุคลากรภายในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินการไปสู่จุดหมายเดียวกัน

6. การรายงานผล คือ การรายงานผลการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้บุคลากรทางการศึกษาหน่วยงานต้นสังกัด ผู้ปกครองนักเรียนและผู้เกี่ยวข้องทราบ

7. การงบประมาณ คือ การใช้จ่ายงบประมาณในการดำเนินการตามแผนให้เกิดความคุ้มค่า มีการควบคุมการใช้จ่ายและตรวจสอบเพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะได้นำไปใช้ในการบริหารภารกิจของสถานศึกษาให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กุลิก และเออร์วิค (Gulick and Urwick, อ้างถึงใน นพพงษ์ บุญจิตราดุล, 2529 : 8-9) กล่าวถึง ขบวนการทางการบริหาร ไว้ 7 ประการ ซึ่งเป็นที่นิยมกันเป็นอย่างมาก ที่รู้จักกันในชื่อ POSDCORB ดังนี้

1. Planning หมายถึง การดำเนินการวาง โครงการและแผนการปฏิบัติงาน รวมทั้งวัตถุประสงค์ วิธีการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

2. Organizing หมายถึง การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน อำนาจหน้าที่ การแบ่งสายงาน และการจัดสายงานในองค์กรเพื่อให้งานบรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. Staffing หมายถึง การบริหารงานบุคคลในหน่วยงาน การจัดอัตราค่าจ้าง การสรรหาบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนา การบำรุงขวัญ การให้พ้นจากตำแหน่ง การเสริมสร้างบรรยากาศของการทำงานที่ดีอยู่ตลอดไป

4. Directing หมายถึง การอำนาจการ การควบคุมบังคับบัญชา การวินิจฉัยสั่งการและการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานในฐานะที่ผู้บริหารเป็นหัวหน้าของหน่วยงาน

5. Co-Ordination หมายถึง การประสานงานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงาน ทั้งภายในและภายนอกองค์กรเพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ดี เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์กรร่วมกัน

6. Reporting หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน เพื่อให้ผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้รับบริการ สมาชิกของหน่วยงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ทราบความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ

7. Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน วางแผนการใช้จ่ายเงินด้านต่าง ๆ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และการควบคุมตรวจสอบด้านการเงินและทรัพย์สินขององค์กร

เฮนรี ฟาโย (Henri Fayol, 1923) วิศวกรชาวฝรั่งเศส ได้กำหนดหลักการทั่วไป
 ทางการบริหารไว้ 5 ประการ (A General Approach to Administration) (นพพงษ์ บุญจิตราดุล,
 2529 : 7) ดังนี้

1. To Plan หมายถึง การวางแผนเพื่อปฏิบัติในอนาคต
2. To Organize หมายถึง การจัดองค์การ เป็นการจัด วัสดุเครื่องมือและกำลัง
 คนไปตามหน้าที่ในสายงาน
3. To Command หมายถึง การบังคับบัญชา สั่งการให้บุคคลในหน่วยงาน
 ปฏิบัติงาน
4. To Co-Ordinate หมายถึง การประสานงานให้กิจการทุกอย่างดำเนินไป
 อย่างประสานสัมพันธ์กัน

5. To Control หมายถึง การควบคุมให้งานดำเนินไปตามกฎเกณฑ์
 เจส บี. เซียร์ (Jess B. Sears, 1950) ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ เรียกอ่อ ๆ ว่า
 “PODCOC” ซึ่งมีกระบวนการ การบริหาร 5 ประการ (ศรีทิพย์ สดวาลัย, 2540 : 19) คือ

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนงานหรือโครงการ
2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดเค้าโครงการบริหาร โดย
 กำหนดอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งต่างๆ ไว้ให้แน่นอนและรัดกุม
3. การอำนวยการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการและมอบหมายงาน
4. การประสานงาน (Co-Ordinating) หมายถึง การประสานงานซึ่งกันและกัน
5. การควบคุมงาน (Controlling) หมายถึง การควบคุมและติดตามดูแลการ
 ปฏิบัติงาน

จากที่ได้ศึกษากระบวนการบริหารผู้วิจัยสรุปได้ว่ากระบวนการบริการประกอบ
 ไปด้วยการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ประการคือ การวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ
 การประสานงาน และ การควบคุมงาน

3. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ดังนี้
 นิพนธ์ กิณวงษ์ (2541: 5) กล่าวว่าการบริหารการศึกษาคือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่
 บุคคลหลาย ๆ คน ร่วมมือกันพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้านนับตั้งแต่บุคลิกภาพ
 ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ค่านิยม ตรงกับความต้องการของสังคม
 โดยกระบวนการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาไปได้ตามเป้าหมายของ
 สังคมที่ตนดำเนินอยู่

วินัย เกิดทอง (2541 : 13) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษา คือ การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ และมีพฤติกรรม คุณธรรมที่ดี เป็นการพัฒนาการเรียนของนักเรียน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการบริหารการศึกษา เป็นการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ และให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

จากความหมายของการบริหารการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการบริหารการศึกษา หมายถึง การที่บุคคลหลายคนทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาร่วมกันเพื่อพัฒนาคนในทุกสังคมทุก ๆ ด้านด้วยกระบวนการต่าง ๆ ใช้ทรัพยากรให้เหมาะสมและคุ้มค่า เพื่อให้คนที่มีความสามารถ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่สังคมคาดหวังรวมทั้งให้มีคุณธรรมและความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

4. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญของประเทศ การให้ความรู้แก่เยาวชนเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของครูอาจารย์ เมื่อได้เป็นผู้บริหารการศึกษาก็ต้องอำนวยความสะดวกให้มีการจัดการศึกษาให้ถูกต้อง เหมาะสม การเป็นนักบริหารการศึกษา เปรียบได้กับการเป็นผู้อำนวยการเพลงของวงดนตรีซิมโฟนี ที่ต้องรู้จังหวะจะ โคนของเพลง รู้จักเครื่องดนตรีทุกชนิดที่จริงแล้วต้องสามารถเล่นเครื่องดนตรีบางชนิดได้แต่ตามหน้าที่ที่กำหนดให้ในคราวนี้คือให้เป็นนายวงดนตรี ต้องเล่นให้ถูกบทบาทด้วย (ปราชญา กล้าผจญ, 2545 : 8)

4.1 แนวคิดในการบริหารการศึกษา

4.1.1 นโยบายของรัฐ นโยบายของรัฐเป็นแนวทางดำเนินงานบริหารประเทศ รัฐบาลทุกคณะที่เข้ามารับหน้าที่จะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เพื่อจะได้รู้ว่า จะบริหารประเทศอย่างไร เน้นหนักไปในทางใดเมื่อเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ นโยบาย ก็เปลี่ยนตามไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องสนใจศึกษา จะละเอียดมิได้เพราะจะต้องบริหารสถานศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล เช่น นโยบายปฏิรูปการศึกษา นอกจากนั้น นโยบายของหน่วยงานชั้นสูงขึ้นไปเช่น ระดับจังหวัด ระดับกรม ระดับกระทรวง ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาให้รู้ด้วยการศึกษาให้รู้ นโยบายของหน่วยเหนือ นั้น อาจศึกษาได้จากเอกสารต่าง ๆ การแถลงนโยบายการให้สัมภาษณ์ของผู้บังคับบัญชา เป็นต้นพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจก็เป็นนโยบายที่สำคัญมากในปัจจุบัน

4.1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักการและวิธีการดำเนินการจัดการศึกษาของชาติ ได้แก่ จุดมุ่งหมายและหลักการสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ระบบการศึกษาแนว การจัดการศึกษาการบริหารและการจัดการมาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษา

4.1.3 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ เป็นการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาในระยะที่จำกัดเช่น 5 ปี 7 ปี เป็นต้นแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติไทย มีกำหนดระยะเวลาฉบับละ 5 ปี ซึ่งในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงปัญหาของการจัดการศึกษาในระดับต่าง ๆ แนวนโยบายในการจัดการศึกษา และแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ อย่างละเอียดอย่างน้อยที่สุดผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาในระดับที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เป็นผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ก็ควรศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาเกี่ยวกับประถมศึกษาเป็นต้นผู้บริหารจะได้รับทราบว่าในระยะ 5 ปีนี้รัฐบาลจะเร่งรัดพัฒนาการศึกษาในเรื่องใดมากที่สุดเพียงใดเน้นในเรื่องอะไรมาก เพื่อจะได้นำไปขยายความและกิจกรรมภายในสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

4.1.4 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจแจ่มแจ้ง อย่างชนิดที่เรียกว่าแม่นยำ และคอยติดตามการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีผู้บริหารจำนวนไม่น้อยที่ไม่สนใจระเบียบข้อบังคับและกฎหมายต่าง ๆ ทำให้บริหารงานผิดพลาดเกิดความเสียหายแก่ตนเองสถานศึกษาบางกรณีแก้ไขไม่ได้เลยหรือพลาดโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย นอกจากนี้การไม่แม่นยำในกฎระเบียบข้อบังคับ ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจในบางเรื่อง การบริหารงานจึงล่าช้าขาดประสิทธิภาพ ขาดความศรัทธาจากผู้ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย ในบางครั้งอาจทำให้ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานผิดพลาดเกิดความเสียหายโดยมิได้เจตนาและทำให้ตนเองต้องได้รับโทษออกจากราชการไปก็มีจำนวนไม่น้อยระเบียบข้อบังคับที่ผู้บริหารการศึกษาต้องศึกษานั้นมีจำนวนมากมาย มีผู้รวบรวมไว้เป็นเล่มหนา ๆ มากมายหลายเล่ม ควรจะต้องสนใจศึกษาไปวันละเล็กละน้อย และควรจะรวบรวมระเบียบกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเก็บไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ สะดวกต่อการหยิบมาใช้งานได้ทันที

จากการแนวคิดในการบริหารการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าในการบริการการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล กฎหมายและข้อบังคับ ตลอดจนแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารการศึกษา ผู้บริหารจะต้องรู้ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้

4.2 ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา

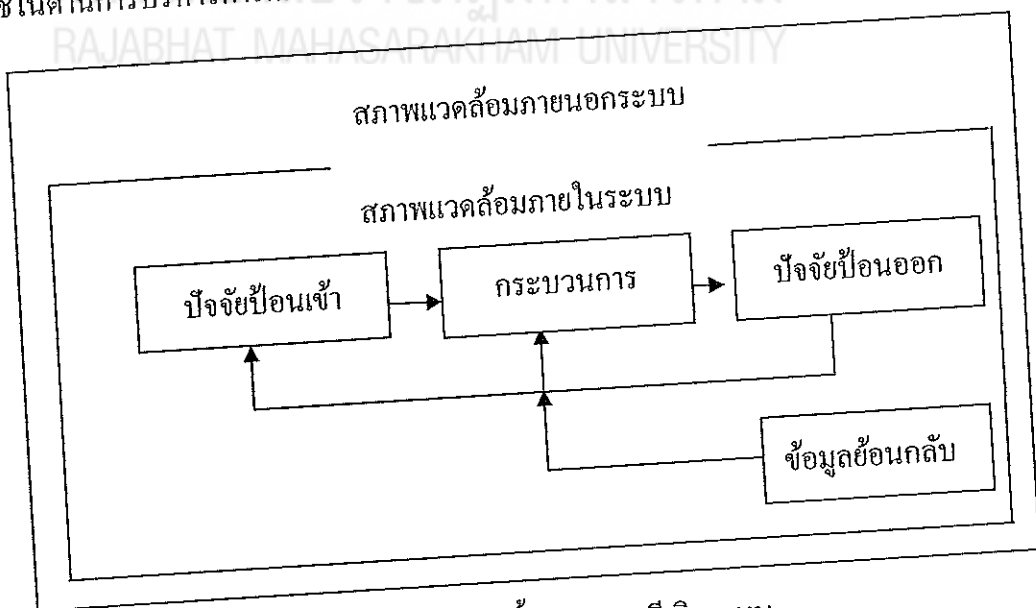
ทฤษฎีทางการบริหารเป็นแนวคิดทางการบริหารที่มีการพิสูจน์ จนเป็นที่ยอมรับแล้วในปัจจุบันมีทฤษฎีทางการบริหารหลายทฤษฎีจะนำมาศึกษาบางทฤษฎีเท่านั้น วิโรจน์ สารรัตนะ (2548 : 50-93) ได้เสนอทฤษฎีทางการบริหารร่วมสมัย และได้รับความนิยมนำมาใช้ในปัจจุบันทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ได้แก่ ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) ทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Theory) ทฤษฎีการบริหารเน้นวัตถุประสงค์ (MBO) ทฤษฎีความซับซ้อน (Complexity Theory) และทฤษฎีร่วมสมัยอื่น

เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ได้แก่การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) หลักธรรมาภิบาลกับการบริหาร การบริหารแบบดุลยภาพ (Balanced Scorecard) การบริหารแบบมุ่งเน้นผลงานเชิงกลยุทธ์ (Strategic Performance Based Budgeting: SPBB) การบริหารแบบ CEO ภาครัฐ ในที่นี้จะ นำเสนอทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) และหลักธรรมาภิบาลกับการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญ ในการบริหารสถานศึกษาปัจจุบัน

4.2.1 ทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) ซึ่งเป็นชุดขององค์ประกอบที่ สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อมุ่งสู่จุดหมายร่วมกัน และนำไปใช้ทางการศึกษา ดังนี้

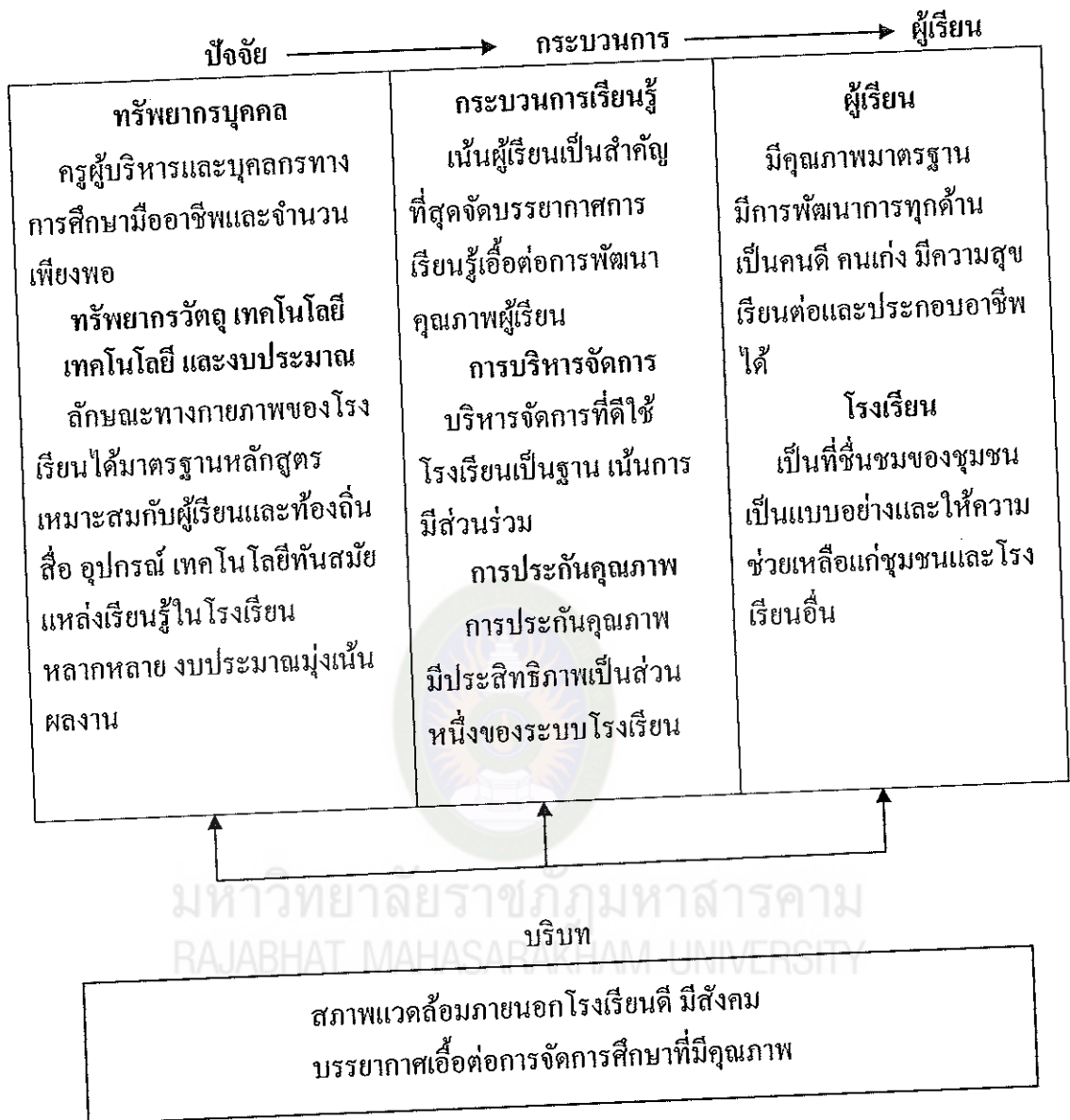
- 1) ปัจจัยป้อนเข้า (Input) คือ ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน วัสดุอุปกรณ์ เงิน ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อการผลิตหรือให้บริการ
- 2) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transformation Process) เป็นการ ใช้ ศักยภาพทางการบริหารและเทคโนโลยีขององค์กร เพื่อเปลี่ยนปัจจัยป้อนเข้าเป็นปัจจัยป้อนออก
- 3) ปัจจัยป้อนออก (Output) เป็นผลผลิต การให้บริการ หรือผลลัพธ์อื่น ๆ
- 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกี่ยวกับผลลัพธ์และสถานะขององค์กรที่ เกี่ยวพันกับสภาพแวดล้อมขององค์กร

การนำทฤษฎีเชิงระบบ (System Theory) ซึ่งเป็นชุดขององค์ประกอบที่สัมพันธ์ กันมาใช้ในด้านการบริหารการศึกษา ดังแผนภาพที่ 2 และแผนภาพที่ 3 ตารางที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 องค์ประกอบพื้นฐานทฤษฎีเชิงระบบ

ที่มา : วิโรจน์ สารรัตนะ (2548 : 51)

แผนภาพที่ 3 กรอบแนวคิด โรงเรียนในฝันของกระทรวงศึกษาธิการตามทฤษฎีเชิงระบบ
ที่มา : วิโรจน์ สารรัตน์ (2548 : 50-54)

ตารางที่ 1 การนำเอาทฤษฎีเชิงระบบมาใช้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจัย	กระบวนการ	ผู้เรียน
<p>1. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี</p> <p>2. ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหาร</p> <p>3. ครูมีวิญญูณความเป็นครูมีคุณธรรมจริยธรรม</p> <p>4. ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง</p> <p>5. ครูแสวงหาความรู้คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน</p> <p>6. ครูมีคุณวุฒิความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ</p> <p>7. มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้</p> <p>8. สถานศึกษามีอาคารสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกตามเกณฑ์</p> <p>9. ชุมชน/ผู้ปกครองมีศักยภาพในการสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษา</p>	<p>1. มีการจัดองค์กร/โครงสร้างการบริหารอย่างเป็นระบบครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา</p> <p>2. ส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนา</p> <p>3. มีการจัดสภาพแก่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน</p> <p>4. ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร/ครูตามความจำเป็นเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>5. มีการจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น</p> <p>6. จัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง</p>	<p>1. มีคุณธรรมฯและค่านิยมที่พึงประสงค์</p> <p>2. เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม ปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตย</p> <p>3. มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม</p> <p>4. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์</p> <p>5. มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ตามหลักสูตร</p> <p>6. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง</p> <p>7. เห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมที่งดงามของไทย</p> <p>8. รู้จักตนเอง พึ่งตนเองได้มีบุคลิกภาพที่ดี</p> <p>9. มีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต</p> <p>10. มีสุขนิสัย สุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี</p> <p>11. ปลอดภัยจากยาเสพติดและสิ่งมอมเมา</p> <p>12. มีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา</p>

ที่มา : วิโรจน์ สารรัตน์ (2548 : 50-54)

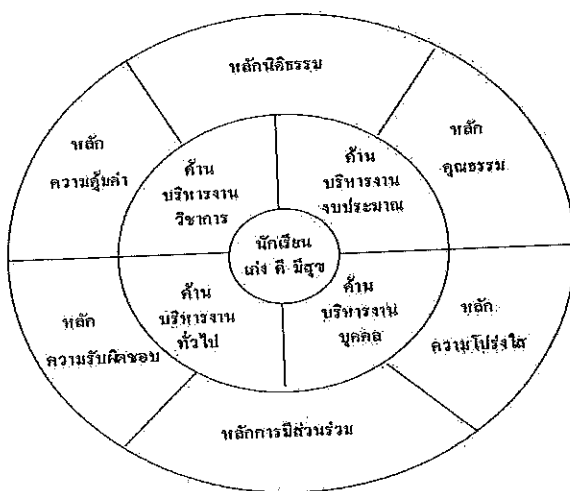
4.2.2 หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) กับการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล

โรงเรียนเป็นนิติบุคคล หมายถึง โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีกฎหมายรองรับให้สามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ มีสิทธิและหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นซึ่งกำหนดสิทธิและหน้าที่สถานศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนเป็นนิติบุคคลมี 2 ประการ คือ

1. เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาอย่างอิสระ คล่องตัว สามารถจัดการศึกษาได้สะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ตามหลักการกระจายอำนาจและการจัดการโรงเรียนเป็นฐาน
2. เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ในการบริหารจัดการ โรงเรียนมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า ธรรมาภิบาล มาบูรณาการในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งแก่โรงเรียนในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วยหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วมหลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า หลักธรรมาภิบาลจะบูรณาการในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารบุคคล และบริหารทั่วไปมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข ดังแผนภาพที่ 4 (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2548 : 74-75)

แผนภาพที่ 4 ธรรมาภิบาลกับการบริหารโรงเรียนนิติบุคคล

ที่มา: วิโรจน์ สารรัตนะ (2548: 74-75)

4.2.3 การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) เป็นการกระจายอำนาจ ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความอิสระ คล่องตัวในการตัดสินใจ โดยมีคณะกรรมการโรงเรียนร่วมกันบริหารให้สอดคล้อง และเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

หลักการบริหารโดยโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) มีดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจให้โรงเรียน โดยเชื่อว่าโรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาของเด็ก
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการบริหาร อันจะก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น
3. หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) เป็นการคืนอำนาจให้ท้องถิ่นและประชาชน ได้จัดการศึกษาเอง
4. หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) เป็นการปล่อยให้สถานศึกษามีระบบบริหารด้วยตนเอง มีอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ซึ่งอาจดำเนินการได้หลากหลายตามบริบทของโรงเรียน ผลที่ได้น่าจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
5. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ส่วนกลางมีหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน องค์กรอิสระมีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549 : 14-18)

5. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษานอกจากจะคำนึงถึงปรัชญาการศึกษาต้องยึดระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116 ตอนที่ 74ก. หน้า 10, 19 สิงหาคม 2542) มาตรา 4 บัญญัติว่า หน่วยงานทางการศึกษาหมายความว่าสถานศึกษา สถานศึกษาหมายความว่าโรงเรียน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายความว่าสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดฐานะและอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษาไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2547 ข : 42) มาตรา 34 ให้จัดระเบียบบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นการแบ่งส่วนราชการภายในตาม 2) และอำนาจหน้าที่ของ

สถานศึกษาหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตพื้นที่กำหนดการแบ่งส่วนราชการให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 38 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของแต่ละสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระสงฆ์และหรือ ผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ วิธีการสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่ง และการพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการ และเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา มาตรา 39 สถานศึกษาหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นตาม มาตรา 34(2) มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการนั้น โดยให้มีผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

- 1.1 บริหารกิจการสถานศึกษา หรือส่วนราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการและสถานศึกษา หรือส่วนราชการรวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา หรือส่วนราชการ
- 1.2 ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้งควบคุมดูแลบุคลากรการเงินการพัสดุและทรัพย์สินของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ
- 1.3 เป็นผู้แทนสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไป รวมทั้งการจัดทำนิติกรรมสัญญาในราชการของสถานศึกษา หรือส่วนราชการตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษาหรือส่วนราชการได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ
- 1.4 จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา
- 1.5 อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติประกาศนียบัตรและวุฒิบัตรของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด
- 1.6 ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมายพระราชบัญญัติระเบียบบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ให้อำนาจคณะกรรมการสถานศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับ

การบริหารงานบุคคลไว้ ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2550) มาตรา 26 ให้คณะกรรมการการศึกษามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้ 1) กำกับ ดูแลการบริหารงานบุคคล อำนาจคณะกรรมการการศึกษและผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล ในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษากำหนด 2) เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา พิจารณา 3) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา และ 4) ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย มาตรา 27 ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ 1) ควบคุมดูแลให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษากำหนด 2) พิจารณาความดีความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา 3) ส่งเสริมและสนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 4) จัดทำมาตรฐาน ภาระงาน สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาสรุปได้ว่าการบริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติตามระเบียบและกฎหมายที่กำหนดไว้ โดยกฎหมายให้มีการกระจายอำนาจบริหารจากส่วนกลางไปยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา และให้มีคณะกรรมการร่วมในการบริหาร ส่วนสถานศึกษามีผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการในสถาน และบริหารสถานศึกษา ร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดในการพัฒนาสถานศึกษา

6. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา เพราะสถานศึกษาเป็นระบบการศึกษาและระบบสังคม การจัดการศึกษาในสถานศึกษา จึงต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้เปลี่ยนแปลงทางการศึกษารวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วย บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา อันเป็นบทบาทความรับผิดชอบ ที่มีความคาดหวังของบุคคลต่างๆ ในสังคมเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มีผู้ให้ความหมายดังนี้

คินีซีวิต (Knezevick, 1984 : 17-18) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่ รวมทั้งการเรียกชื่อเป็นอย่างอื่นแล้วแต่สถานศึกษา บทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 17 ประการ

1. บทบาทเป็นผู้กำหนดทิศทาง (Direction Setter) หมายถึง เป็นผู้กำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา
2. บทบาทเป็นผู้กระตุ้นความเป็นผู้นำ (Leader Catalyst) หมายถึง การเป็นผู้นำในงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาเป็นผู้มีอิทธิพลและจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามได้
3. บทบาทเป็นนักวางแผน (Planner) เป็นผู้วางแผนทั้งระยะสั้น และระยะยาว ร่วมกับคณะกรรมการของสถานศึกษา
4. บทบาทเป็นผู้ตัดสินใจ (Decision Maker) เป็นผู้กำหนดโครงสร้างการบริหารงานในสถานศึกษา
5. บทบาทเป็นนักจัดองค์การ (Organizer) เป็นผู้กำหนด โครงสร้างการบริหารงานในสถานศึกษา
6. บทบาทเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลง (Change Manager) เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงการจูงใจในการเปลี่ยนแปลง
7. บทบาทเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในสถานศึกษา
8. บทบาทเป็นผู้สื่อสาร (Communicator) เป็นผู้ที่บุคลากรในสถานศึกษาติดต่อและประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา
9. บทบาทความเป็นผู้แก้ความขัดแย้ง (Conflict Manager) เป็นผู้คอยแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง ระหว่างบุคคลและกลุ่มภายในสถานศึกษา
10. บทบาทเป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Manager) เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสถานศึกษา
11. บทบาทเป็นผู้จัดระบบงาน (System Manager) เป็นผู้นำในการจัดระบบงานและพัฒนาสถานศึกษา
12. บทบาทของผู้บริหารการเรียนการสอน (Instruction Manager) เป็นผู้นำทางด้านวิชาการจัดการเรียนการสอน และการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา

13. บทบาทเป็นผู้บริหารงานบุคคล (Personal Manager) เป็นผู้สรรหา คัดเลือกรักษาและพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา

14. บทบาทเป็นผู้บริหารทรัพยากร (Resource Manager) เป็นผู้นำทรัพยากรทั้งทรัพยากรสิ่งของและบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

15. บทบาทเป็นผู้ประเมินผล (Appraiser) เป็นผู้ประเมินผลการทำงานและโครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา

16. บทบาทเป็นประธานในพิธี (Ceremonial Head) เป็นผู้นำทางด้านการจัดการงานและพิธีงานต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

17. บทบาทเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ (Public Rater) เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก การประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงานรวมทั้งการให้บริการแก่หน่วยงานอื่น ๆ

ประกาศ ประชวรพรหม (2538 : 11) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับ บทบาทของผู้บริหารกับงานวิชาการว่าผู้บริหาร โรงเรียน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานวิชาการ โดยถือว่างานวิชาการเป็นภารกิจหลักในการบริหาร โรงเรียน โดยเป็นผู้นำในด้านวิชาการทุกด้านเช่น งานวิชาการ การจัดบุคลากรให้ตรงตามวุฒิและประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้เหมาะสม การกระตุ้นเตือนให้บุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย

วินัย เกิดทอง (2541 : 14) ได้ให้ความหมายว่าบทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหาร ซึ่งเกี่ยวข้องกับความคิดชอบ ในการปฏิบัติงานของผู้บริหารองค์การ ที่สมาชิกหรือบุคลากรในองค์การนั้น คาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

รุจิรัฐ ภู่อาระ (2545 : 198) ได้กำหนดภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการห้องสมุดให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าที่สำคัญในโรงเรียน โดยจัดหาเอกสารค้นคว้าอ้างอิง การใช้วิธีการทันสมัย ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการอ่าน เพื่อสร้างให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

2. จัดหาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ภายนอกสถานศึกษา เช่น จัดหาสื่อธรรมชาติแทนการใช้สื่อแพง รวมทั้งจัดหาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดเป็นทำเนียบเพื่อช่วยให้ครู ได้มีโอกาสใช้นักวิชาการเหล่านี้เสริมสร้างความรู้ในสภาพจริงของท้องถิ่น

3. จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนให้สวยงาม สะอาดน่าอยู่ ปลอดภัย และปราศจากอบายมุข

4. จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองเป็นประจำเพื่อรับฟังความคิดเห็น ผลการใช้หลักสูตร คือ พฤติกรรมและการปฏิบัติของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากการใช้หลักสูตร

5. จัดให้มีอาคารสถานที่ ห้องเรียนเฉพาะเท่าที่จะมีโอกาสจัดได้ เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ

6. จัดทำและจัดหาสื่อ/อุปกรณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมตามที่หลักสูตรกำหนด

7. จัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงการใช้หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญ

8. จัดโครงการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนตั้งแต่ครู นักเรียนเจ้าหน้าที่ นักการภารโรงให้เข้าใจในการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 : 37-38) ได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุด ในการบริหารงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา โดยมีแนวทางปฏิบัติงานตามภารกิจของสถานศึกษา ดังนี้

1. จัดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น แนวการสอน กำหนดการสอน คู่มือครู ให้เพียงพอและครบทุกระดับชั้นเรียน

2. พัฒนาตนเองและครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเสมอ โดยเข้าร่วมประชุม สัมมนา อบรม ฟังการอภิปราย หรือสนทนาร่วมกับผู้มีความรู้ด้านหลักสูตรหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้บริหารและครูควรทำความเข้าใจหลักสูตรให้ชัดเจน ตั้งแต่หลักการจุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาสาระ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล โดยอาจตั้งเป็นคณะทำงาน ทำการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรซึ่งควรประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน แล้วเผยแพร่ให้ทุกคนทราบ

4. วางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา โดยการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้อง และครูผู้สอนเพื่อชี้แจง แนะนำบทวนหลักสูตร ก่อนเปิดภาคเรียนหรือก่อนลงมือสอน

5. นิเทศติดตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ โดยพิจารณาจากรายงานต่าง ๆ เช่น บันทึกการสังเกตการสอน แผนการสอนคุณภาพ และความรู้ความสามารถของนักเรียน

6. ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุ ทั้งในส่วนของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอนนักเรียนและในส่วนของปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

7. สำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้ดำเนินการศึกษาหลักสูตร และการนำไปใช้ในชั้นมัธยมศึกษา และศึกษาแนวทางการจัดประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กก่อนเกณฑ์เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

จากการศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำองค์กรในโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

การบริหารงานวิชาการ

1. ความหมายและความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักสำคัญของการบริหารการศึกษาหรือการบริหารสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีคิด (2532 : 47) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือ โรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูงสุด

รุจิรุ ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 56) ได้ให้ความหมายว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 307) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง ภารกิจที่สำคัญของสถานศึกษาที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด

เกรียงศักดิ์ อัจกลับ (2546 : 17) กล่าวว่าไว้ว่าการบริหารงานวิชาการเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารกับครูผู้สอนในโรงเรียน โดยผู้บริหารจะต้องคอยกระตุ้น และส่งเสริมให้ครูร่วมมือกันทุกคนในการปฏิบัติกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด และมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 3) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึงการบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

กมล ภูประเสริฐ (2547 : 6) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

ชูลี รุ่งพานิช (2552:17) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการศึกษาทุกชนิดในสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี มีคุณภาพและมาตรฐานสูงสุดเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ความสำคัญของ การบริหารงานวิชาการ มีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 48) ได้กล่าวว่า งานวิชาการมีความสำคัญเพราะเป็นงานหลักของโรงเรียนทุกประเภท ซึ่งมาตรฐานหรือคุณภาพการศึกษามักจะได้รับการพิจารณาจาก ผลงานวิชาการเป็นสำคัญ

สุเทพ ทองประดิษฐ์ (2521 : 165) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานที่สำคัญเฉพาะ ด้านผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนต้องให้ความสำคัญและรับผิดชอบเป็นอันดับแรกเพราะหน้าที่ ของโรงเรียนคือการให้บริการด้านวิชาการ

ปัญญา แก้วกีฑูร และสุภัทร พันธุ์พัฒนากุล (2545 : 17) ได้กล่าวว่างานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตร และการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

รุจิรี ภูสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545: 55) ได้กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้เรียนทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 1) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐาน และคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรมการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้อง โดยทางตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น

ชูลี รุ่งพานิช (2552 : 17) การบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักของสถานศึกษา ที่บอกลถึงมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา เป็นเครื่องบ่งชี้ความเจริญก้าวหน้าของสถานศึกษา ซึ่งบ่งบอกลถึงประสิทธิภาพการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณทั้งเป็นงานที่ เกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับในสถานศึกษาโดยตรง

จากการศึกษาความหมายการบริหารวิชาการผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการ หมายถึงการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนระหว่างผู้บริหารและครู ให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของหลักสูตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

2. แนวคิด หลักการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 28-29) แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550

1. ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน และสังคมที่แท้จริง

2. มุ่งส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยถือผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3. มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้

4. มุ่งจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีตัวชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ทุกระดับช่วงชั้นทั้งระดับเขตพื้นที่และระดับสถานศึกษา

5. มุ่งส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 84-85) ได้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ ไว้ดังต่อไปนี้

1. การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามเมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

2. การบริหารงานวิชาการ เป็นภารกิจหลักของผู้บริหาร โรงเรียนซึ่งต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ

3. งานวิชาการ โรงเรียน เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2542 : 82) กล่าวว่า งานวิชาการจะดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ ต้องมีการวางแผนงานวิชาการมีหลักปฏิบัติ ดังนี้

1. การจัดองค์การของงานวิชาการให้เกิดระบบ และสายงานให้มีความคล่องตัวและราบรื่น
2. การวางแผนประสานงานวิชาการกับหน่วยงานอื่นให้เกิดการประสานประโยชน์ต่อการเรียนการสอน
3. การเตรียมอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากที่สุด
4. การจัดงบประมาณ ก็เป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

5. การจัดบุคคลทำงานด้านวิชาการให้เหมาะสมตามวุฒิ และประสบการณ์ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการบริหารวิชาการเป็นงานสำคัญที่ผู้บริหารต้องให้ความสนใจ และเข้าใจงานวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้รับความรู้ใหม่เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ และเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และมีการประสานงานกับเครือข่าย ชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำมาพัฒนาและจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 หลักและกระบวนการบริหารงานวิชาการงานวิชาการเปรียบเสมือนเป็นหัวใจของสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญการจะบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีหลักและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ

กิตติมา ปรีดีติลล (2532 : 481) ได้สรุปหลักการที่สำคัญควรนำไปปฏิบัติบริหารงานวิชาการ ดังนี้

1. จัดทำแผนงานวิชาการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนโยบายหลัก
2. การบริหารงานวิชาการมุ่งการร่วมมือกันทำงาน
3. ควรกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้ผู้ปฏิบัติ
4. ควรส่งเสริมผู้ร่วมงานให้ปรับปรุงตนเองด้านวิชาการ
5. ริเริ่มสร้างสรรค์ในการปรับปรุงงานวิชาการ
6. ผู้บริหารควรใช้เทคนิคการส่งเสริมคนอื่นมากกว่าการสอนคนอื่น
7. มีการให้ขวัญ กำลังใจในการทำงาน

8. ควรมีคณะกรรมการที่ปรึกษางานวิชาการ
9. ให้ครูตั้งวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของการสอนทุกวิชาที่รับผิดชอบ
10. ติดตามและประเมินผล

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 6) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการมีหลักการบริหารได้แก่

1. หลักแห่งประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การได้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่เพิ่มการลงทุน นั่นคือ นักเรียนนักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตรโดยไม่ลาออกกลางคัน เรียนเกินเวลา และช้ากว่ากำหนด
2. หลักแห่งประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ผลผลิตได้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ นั่นคือ นักเรียนนักศึกษามีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถทักษะคุณภาพ และการจัดการได้

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2546 : 22-25) ได้กล่าวว่า หลักการบริหารงานวิชาการ เป็นแนวคิดเพื่อปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการ จำเป็นต้องมีหลักการที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. หลักการพัฒนาคุณภาพ (Quality Management) เป็นการบริหารงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ องค์ประกอบของคุณภาพที่เป็นตัวชี้วัดคือผลผลิตและกระบวนการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรและผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ พัฒนาศักยภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมในระดับสากลมากขึ้น โดยอาศัยกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การควบคุมคุณภาพการตรวจสอบคุณภาพ และการประกันคุณภาพ
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการบริหารได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอตลอดเวลา โดยทุกคนในหน่วยงานมีส่วนร่วม เสนอแนะปรับปรุงและพัฒนา หลักการมีส่วนร่วมต้องการให้ทุกคนได้ร่วมกันทำงาน ซึ่งลักษณะของงานวิชาการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายอาจดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการวิชาการ ซึ่งจะมีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพได้มากขึ้น การมีส่วนร่วมต้องเริ่มจาก การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมิน

3. หลักการ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และประหยัด

3.1 หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้เป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรในขณะที่ดำเนินการก็สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ มีประสิทธิภาพเน้นไปที่กระบวนการ (Process) การใช้กลยุทธ์และเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

3.2 หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง ได้ผลผลิต (Outputs) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีความรู้ความสามารถ มีทักษะเพิ่มขึ้นรวมทั้งการคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับ อย่างไรก็ตามมักใช้คำสองคำนี้ควบคู่กันคือมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.3 หลักประหยัด (Economy) หมายถึง การใช้เวลาน้อย การลงทุนน้อย การใช้กำลังหรือแรงงานน้อย โดยไม่ต้องเพิ่มทรัพยากรทางการบริหาร แต่ได้ผลผลิตตามที่คาดหวัง ดังนั้นการลงทุนในทางวิชาการจึงต้องคำนึงถึงความประหยัดด้วยเช่นเดียวกัน ผู้บริหารจะใช้กลวิธีอย่างไรในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพโดยอาศัยความประหยัดบุคลากรงบประมาณ วัสดุ เทคโนโลยีและใช้เวลาอันน้อยยิ่งด้วย

4. หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การกำกับที่ดี การดูแลอย่างดีประกอบด้วยสี่ประการ ดังนี้

4.1 เป้าหมายต้องสอดคล้องต่อความต้องการหรือความจำเป็นของสังคม หรือชุมชน (Relevance) สถานศึกษาต้องทำในสิ่งที่สอดคล้องกับประโยชน์ของผู้เรียน ประโยชน์ของสังคม ชุมชน

4.2 มีความโปร่งใส (Transparency) กระบวนการบริหารต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ อธิบายได้ด้วยเหตุผล และมีความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

4.3 ทุกขั้นตอนมีผู้รับผิดชอบ (Accountability) มีผู้ยอมรับในผลของการกระทำและพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาให้จบได้

4.4 กระบวนการบริหารต้องมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และได้ประสิทธิผล (Effectiveness) หมายถึง มีการวางแผนงาน มีการปฏิบัติตามแผน มีการติดตามและประเมิน และมีการปรับปรุงพัฒนาผลที่ได้รับคุ้มค่างบกับการลงทุน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจ

5. หลักความเป็นวิชาการ (Academic) หมายถึง ลักษณะที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชาการ ได้แก่ หลักการพัฒนาหลักสูตร หลักการเรียนรู้ หลักการสอน หลักการวัดผล ประเมินผล หลักการนิเทศการศึกษาและหลักการวิจัย เป็นต้น หลักการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญก่อให้เกิดลักษณะความเป็นวิชาการที่ต้องอาศัยองค์ความรู้เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างจากแนวคิดการบริหารวิชาการดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการบริหารงานวิชาการต้องคำนึงถึงหลักการพัฒนาคุณภาพ หลักการมีส่วนร่วม หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิผลหลักความประหยัด หลักธรรมาภิบาลและหลักความเป็นวิชาการ การดำเนินงานทางวิชาการ มีการวางแผนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีการกระจายอำนาจให้ผู้ปฏิบัติรับผิดชอบ

โดยมีการติดตามผลประเมินผล และปรับปรุงงานวิชาการเพื่อให้มีการพัฒนา จากหลักการดังกล่าวย่อมจะสามารถบรรลุความสำเร็จคือความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence)

3. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่องานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่องานวิชาการ โรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาถือว่ามีความสำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวงานวิชาการของสถานศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำต้องเข้าใจที่เกี่ยวกับในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อการบริหารงานที่เป็นภารกิจและตระหนักถึงผลได้หรือผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการบริหารงานดังกล่าว

กิตติมา ปรีดีติติก (2532 : 61) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ การจัดแผนการเรียน การจัดทำรายสอน การจัดชั้นเรียน การจัดการเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด และการจัดคู่มือครู

อุดม อักษรนิศย์ (2542 : 63) กล่าวว่า ผู้บริหารการศึกษาเปรียบเสมือนผู้เป็นประธานผู้ประสานงาน ผู้คอยชี้นำกระตุ้นเตือน จูงใจ ติดตามผลและประเมินผล กลุ่มบุคคลผู้ร่วมงานเพื่อให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตัวผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณสมบัติอันเป็นที่พึงประสงค์ของประเทศ ตามอุดมมุ่งหมายที่วางใจ ผู้บริหารที่มีความสามารถจะต้องได้ทั้งน้ำใจในการปฏิบัติงานและผลงานจากผู้ร่วมงานของคน

กระทรวงศึกษาธิการ (2543: 43-48) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนที่มีต่องานวิชาการ โรงเรียน ไว้ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. กำกับ ดูแล การเตรียมการสอนของครู
3. ดำเนินงานการแสวงหานวัตกรรมใหม่เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพงาน

วิชาการ

4. ดำเนินการจัดหาและบริการสื่อการเรียนการสอนตามความจำเป็น
5. ดำเนินการและกำกับติดตามนิเทศภายใน โรงเรียน
6. ดำเนินการและควบคุมการวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามระเบียบ
7. วิเคราะห์ผลการเรียนเป็นระยะและนำผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน
8. พัฒนาห้องสมุดเพื่อให้บริการแก่ครูและนักเรียน
9. ประชุมครูเพื่อแสวงหาแนวการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน
10. จัดนิทรรศการแสดงผลงานทางวิชาการในโอกาสต่าง ๆ

วันทนา เมืองจันทร์ (2543 : 11-15) กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารที่มีผลต่อความสำเร็จทางการบริหารสถานศึกษา ดังนี้

1. บทบาทผู้บริหารในฐานะผู้นำ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์ในการทำงาน รู้วิธีนำเทคโนโลยี นวัตกรรมทางการศึกษามาใช้พัฒนาการเรียนการสอน เป็นผู้นำทางวิชาการ

2. บทบาทในด้านดำเนินการ ผู้บริหารต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จัดให้มีระบบสารสนเทศ การนิเทศภายใน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีส่วนช่วยในการประเมินผลงาน

3. บทบาทในการปรับปรุงเสริมแต่งให้ก้าวหน้า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารทุกคน จะมีคุณธรรมประจำใจ ใจกว้าง ใจดี ใจเย็น ยิ้มแย้มแจ่มใส เปิดโอกาสและสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ผู้บริหารจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานทุกด้านรวมทั้งจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการทำงานให้หมดไป

4. บทบาทในฐานะนักพูดที่มีศิลป์และนักฟังที่ดี ผู้บริหารจะต้องมีทักษะในการพูดเพื่อประสานงาน การพูด เพื่อให้ความรู้ การบรรยาย การสอน การนิเทศ การให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหา รวมทั้งทักษะการพูดเพื่อสร้างขวัญกำลังใจ การพูดเพื่อกำกับติดตามประเมินผลการทำงานและจะต้องฝึกการเป็นนักฟังที่ดี

5. บทบาทในฐานะผู้เข้าถึงคนได้ดี ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะเข้าสังคมนับบุคคลากร ครูอาจารย์ นักเรียน ประชาชนและชุมชนตลอดจนผู้นำทางศาสนาได้อย่างเหมาะสม

6. บทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ร่วมงาน ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้ให้ตลอดเวลาตั้งแต่ให้ความรัก ความหวังดี เมตตากรุณา ห่วงใยต่อสวัสดิการของบุคลากรในหน่วยงาน รวมทั้งให้เกียรติยกย่อง ความรู้ ความชำนาญด้านต่าง ๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา

7. บทบาทในการสร้างศรัทธาค่านิยม บทบาทนี้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการอุทิศเวลาให้แก่ราชการ เป็นผู้บุกเบิกและริเริ่มงานใหม่ ๆ สามารถในการทำงานได้ทุกเรื่องจนประสบความสำเร็จและใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ โดยเฉพาะการประพฤติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนรอบข้าง โดยยึดคุณธรรมประจำใจ พร้อมทั้งสร้างค่านิยมขององค์กร ให้ครู อาจารย์ บุคลากรในโรงเรียน

8. บทบาทนักริเริ่มและสร้างสรรค์ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ ส่วนมากจะเป็นนักริเริ่มสร้างสรรค์เพียรพยายามสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มและการสร้างสรรค์ ได้แก่ การสนับสนุนและส่งเสริมสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นภายในสถานศึกษา ตลอดจนสร้างสรรค์รูปแบบการจัดการ การบริหารการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

9. บทบาทในการเป็นนักเปลี่ยนแปลงและพัฒนาบทบาทนี้ผู้บริหารต้องใช้ความอดทนใช้จิตวิทยาสูงในการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคลากรในสถานศึกษาไปในทางบวก รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีให้เกิดขึ้น ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการทำงาน รวมทั้งการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน การบริหาร เป็นต้น

10. บทบาทในการกำหนดควิสัยทัศน์ ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จเป็นบุคคลที่มองการณ์ไกล กล้าเสี่ยงเพื่อความเจริญ และเอาชนะอุปสรรค เพื่อพัฒนาสถานศึกษา โดยอาศัยความฉับไว กระตือรือร้น ที่จะพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวไกล นำหน้าอยู่ตลอดเวลา
ธีระ รุญเจริญ (2550 : 69-70) ได้กำหนดคุณลักษณะบทบาทหน้าที่ด้านงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. การเป็นผู้นำทางวิชาการ
2. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม
3. การเป็นผู้อำนวยความสะดวก
4. การประสานความสัมพันธ์
5. การส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร
6. การสร้างแรงจูงใจ
7. การประเมินผล
8. การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา
9. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์
10. การส่งเสริมเทคโนโลยี

มินสเบิร์ก (Mintzberg, ธงชัย สันติวงศ์, 2539 : 76-77) ได้เสนอแนวทางการกำหนดบทบาท 10 ประการของนักบริหาร ซึ่งแยกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. บทบาทในการติดต่อกับบุคคลอื่น (Interpersonal Roles)
  - 1.1 เป็นตัวแทนของกิจการ (Figurehead)
  - 1.2 เป็นผู้นำ (Leader)
  - 1.3 เป็นผู้ประสานกับฝ่ายอื่น (Liaison)
2. บทบาทในการสื่อข้อความและข้อมูล (Information Roles)

- 2.1 เป็นผู้คอยติดตามข้อมูล (Monitor)
- 2.2 เป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูล (Disseminator)
- 2.3 การเป็น โฆษก (Spokesman)
3. บทบาทในการตัดสินใจ (Decisional Roles)
  - 3.1 การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur)
  - 3.2 เป็นผู้แก้ไขปัญหายุ่งยาก (Disturbance Handler)
  - 3.3 เป็นผู้แบ่งสรรทรัพยากร (Resource Allocator)
  - 3.4 เป็นผู้เจรจาต่อรอง (Negotiator)

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่องานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่า ผู้บริหารที่ดีทางด้านงานวิชาการจะต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้นำทั้งด้านส่วนตัวและด้านวิชาชีพที่เหมาะสมอันจะเป็นเครื่องมือช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการบริหารงาน ผู้บริหารเป็นผู้กำหนดแนวทางและผู้นำในการจัดการเรียนการสอน กำกับ ดูแล กระตุ้นจูงใจครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดหาสื่อและนวัตกรรมตามความจำเป็น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานวิชาการ จัดให้มีห้องสมุดเพื่อให้บริการแก่นักเรียนและครู มีการวิเคราะห์และปรับปรุงการเรียนการสอน ติดตามการวัดและประเมินให้เป็นที่เรียนร้อย

ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การบริหารงานวิชาการเป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทุกชนิดที่ช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมาตรฐานจนบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษามีนักการศึกษาและนักวิชาการ ได้เสนอขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

อุทัย บุญประเสริฐ (2538 : 82) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้

ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้
2. การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร
3. กิจกรรมนักเรียนและการบริหารกิจกรรมนักเรียน
4. สื่อการเรียนการสอนและกิจกรรมห้องสมุด
5. การวัดผลและประเมินผลการเรียน
6. การนิเทศการศึกษาและพัฒนาวิชาชีพบุคลากรวิชาการ

รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 58-76) ได้กำหนดกิจกรรมหลักที่เป็นขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
2. การวิจัยในชั้นเรียน
3. การสอนซ่อมเสริม
4. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
5. การนิเทศภายในสถานศึกษา
6. การประกันคุณภาพการศึกษา

ทุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2546 : 9-10) ได้กำหนดเป็นงานหลักที่สำคัญของขอบข่ายงานวิชาการ ได้ 6 กลุ่มงาน ดังนี้

1. งานหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. งานบริหารหลักสูตร
3. งานสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน
4. งานวัดและประเมินผล
5. งานนิเทศภายใน
6. งานส่งเสริมวิชาการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 3-4) ได้อธิบายว่า ขอบข่ายของงานวิชาการจะประกอบด้วยงาน ดังต่อไปนี้

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

รุ่ง แก้วแดง (2546 : 88-105) ได้กล่าวถึง การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ กำหนดขอบข่ายไว้ 9 ประการ คือ

1. ศักยภาพสมองกับการเรียนรู้
2. สารแห่งการเรียนรู้
3. กระบวนการเรียนรู้
4. หลักสูตรสถานศึกษา
5. สื่อเพื่อการเรียนรู้

6. การประเมินผลการเรียนรู้
7. การจัดการศึกษาในแหล่งเรียนรู้
8. การวิจัยในสถานศึกษา
9. กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

กมล ภูประเสริฐ (2547 : 9) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร
2. การบริหารการเรียนการสอน
3. การบริหารการประเมินผลการเรียน
4. การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ
6. การบริหารการวิจัยและพัฒนา
7. การบริหารโครงการทางวิชาการอื่น ๆ
8. การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ
9. การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 32) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 29-30) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจงานการบริหารงานวิชาการ ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและ

องค์กรอื่น

14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร

หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ

สถานศึกษา

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

เฟเบอร์ และเชียร์อน (Faber & Shearron, 1970 : 212) ได้กำหนดการบริหารงาน

วิชาการออกเป็น 6 ด้าน คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การจัดอุปกรณ์การสอน

5. การนิเทศการสอน

6. การส่งเสริมครูประจำการ

จากการศึกษาขอบข่ายของงานวิชาการผู้วิจัยสรุปได้ว่าขอบข่ายและภารกิจงานการบริหารงานวิชาการ มี 17 ด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ

3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

9. การนิเทศการศึกษา

10. การแนะแนว

11. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กร

อื่น ๆ

14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่นุคคล ครอบครั้ว องค์กร
หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของ
สถานศึกษา

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร ท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2550: 29) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

1.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

เพื่อกำหนดกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

1.1.2 ศึกษา วิเคราะห์และจัดทำข้อมูลสารสนเทศท้องถิ่น เพื่อใช้เป็น

ฐานข้อมูลในการจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

1.1.3 จัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสาระการเรียนรู้

ท้องถิ่น

1.1.4 สอบถามและรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความ

สมบูรณ์ก่อนนำไปปรับปรุงและจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา

ต่อไป

1.1.5 นำเสนอสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อให้คณะกรรมการเขตพื้นที่

การศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ

1.1.6 เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กรอบสาระการเรียนรู้ให้สถานศึกษา

นำไปพิจารณาจัดทำรายละเอียดของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

1.1.7 นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลเพื่อนำผลการประเมินมาใช้

วางแผนปรับปรุงกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

1.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1.2.1 วิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาจัดทำไว้

1.2.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อกำหนดจุดเน้นหรือประเด็นที่

สถานศึกษาให้ความสำคัญ

1.2.3 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชน

เพื่อนำมาเป็นข้อมูลจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2.4 จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษาเพื่อนำไปจัดทำ

รายวิชาพื้นฐานหรือรายวิชาเพิ่มเติม จัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการ

เรียนรู้ เพื่อจัดประสบการณ์และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน ประเมินผลและปรับปรุง

1.2.5 ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติ

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็น การพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึงการศึกษาและวิเคราะห์กรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และหลักสูตรสถานศึกษา ข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาและชุมชนและการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน

2. การวางแผนงานด้านวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 30-32) ได้กำหนดบทบาทการวางแผนด้านวิชาการไว้ ดังนี้

2.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาวางแผนดำเนินงานด้านวิชาการและนิเทศตามความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา เพื่อพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผนงานด้านวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ การดำเนินการดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา

2.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

2.2.1 วางแผนงานด้านวิชาการโดยการรวบรวมข้อมูล และกำกับ ดูแล นิเทศและติดตามเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผล การเรียน การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

2.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่าการวางแผนงานด้านวิชาการ หมายถึงการดำเนินการเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล และกำกับ ดูแล นิเทศและติดตามเกี่ยวกับงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผล การเรียน การประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อและ

เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ และผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติ โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. งานด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไป ตามจุดมุ่งหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24 ได้กำหนดไว้ว่าในการ จัดการเรียนการสอนหรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
  2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
  3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
  4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ไว้ในทุกวิชา
  5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการ เรียนและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้ การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
  6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
- จูไรรัตน์ เือบกมล (2544 : 25) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน มีแนวทาง ดำเนินการดังนี้ คือ จัดตารางสอน จัดทำแผนการสอน จัดครูเข้าสอน จัดชั้นเรียน สอนซ่อม เสริมจัดสิ่งอำนวยความสะดวก จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
- นวลจันทร์ หงษ์อินทร์ (2544 : 44) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน มีแนว การดำเนินการดังนี้ คือ กำหนดแผนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูเขียนแผนการสอน จัดครู

เข้าสอนติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู ส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนการสอน

จุฑารัตน์ อินทะแสน (2545 : 31-33) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนมีการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครูเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
2. จัดครูเข้าจัดการเรียนการสอน ตามประสบการณ์ ความรู้ ความถนัดความต้องการความใจและความเชี่ยวชาญของครูแต่ละคน
3. บันทึกการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้จัดการเรียนการสอนมีระบบ เต็มความจำของครู และบันทึกเพิ่มเติมหลักการเรียนการสอน
4. สอนซ่อมเสริม โดยสอนซ่อมเสริมทั้งก่อนเรียนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ระหว่างเรียนเพื่อให้ทันและเข้าใจ หลังวัดผลประเมินผลเพื่อสอบแก้ตัว และสอนเสริมผู้เรียนที่พลาดและเรียนเร็ว

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 14) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนหรือการเรียนรู้สถานศึกษาต้องดำเนินการสรุปได้ดังนี้

1. จัดทำแผนการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม
2. จัดกระบวนการเรียนการสอนแบบปฏิบัติจริงให้เหมาะกับเวลา สาระการ เรียนรู้และผู้เรียน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและให้ผู้ปกครอง ชุมชนได้มีส่วนร่วม
3. ใช้การแนะแนวการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน
4. ส่งเสริมให้ครูพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและมีความหลากหลาย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 151-161) ได้กล่าวว่า กิจกรรมหรืองานเพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. การจัดประมวลการสอน (Syllabus) เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องนำหลักสูตรที่กำหนดรายวิชาไว้แล้วมาจัดทำประมวลการสอนให้เหมาะสมเพื่อช่วยให้การสอนมีขั้นตอนการปฏิบัติผู้สอนไม่ลืมหืมและไม่สอนซ้ำ มีแผนกิจกรรมและอุปกรณ์ที่จำเป็น และมีการจัดประสบการณ์ครบถ้วน
2. การจัดแผนการเรียน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรเพื่อประโยชน์ของผู้เรียนจะได้เลือกเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ และความสามารถ
3. การจัดตารางสอน เป็นการกำหนดวิชาและเวลาเรียนโดยละเอียด โดยมีหลักในการจัดตารางสอนที่สรุปได้ดังนี้ 1) จัดให้ครบตามโครงสร้างของหลักสูตร 2) จัดตาม

ธรรมชาติของแต่ละรายวิชาเพื่อเอื้อการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) จัดเวลาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) จัดวิชาที่เป็นหลักทฤษฎีและคำนวณในภาคเช้า และ 5) พิจารณาครูอาจารย์ผู้สอนเรื่องความสะดวกที่จะสอน เวลาว่างเพื่อประโยชน์ด้านการประชุมหารือ

4. การจัดชั้นเรียน โดยการจัดชั้นเรียนตามความรู้ความสามารถของนักเรียน จัดตามรายชื่อ จัดตามความสามารถพิเศษ หรือจัดแบบผสมผสาน ในระดับสูงขึ้นเช่น อาชีวศึกษาหรืออุดมศึกษา จัดตามการลงทะเบียนเรียนในแต่ละรายวิชา

5. การจัดครูอาจารย์เข้าสอน คือการจัดครูอาจารย์ให้ทำหน้าที่สอนหรือจัดการเรียนรู้เป็นหลัก โดยคำนึงถึงความพร้อมของครูในสถานศึกษา คุณสมบัติน และภาระงานด้านอื่นของครูประกอบด้วยเพื่อให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ทั้งงานหลักคือการสอนและงานที่ได้รับมอบหมายเพิ่มเติม

6. การสอนซ่อมเสริม คือการสอนเพิ่มเติมจากการสอนปกติเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขการเรียนของนักเรียน สามารถทำได้ 4 ลักษณะ คือ 1) สอนซ่อมเสริมก่อนการเรียน การสอนเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ก่อนเข้าหลักสูตร 2) สอนซ่อมเสริมขณะที่สอน เพื่อแก้ไขให้นักเรียนเข้าใจบทตอนที่สงสัยและตามทันเนื้อหาทั้งหมด 3) สอนซ่อมเสริมรายวิชาเพื่อสอบแก้ตัวให้ผ่านเกณฑ์ และ 4) สอนซ่อมเสริมสำหรับนักเรียนที่พลาดหรือเรียนเร็วเพื่อไม่ให้เบียดหน้าการเรียน

7. การเลือกตำราเรียน โดยทั่วไปจะใช้ตำราที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้และสถานศึกษาแต่ละแห่งเห็นว่าสมควรกับผู้เรียนก็กำหนดให้ครูอาจารย์ใช้สอน ในส่วนของครูอาจารย์เองต้องค้นคว้าตำราหนังสือเพิ่มเติมและส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้เพิ่มจากห้องสมุด

8. คู่มือครูในงานวิชาการ สถานศึกษาต้องพัฒนาให้ครูมีคู่มือการปฏิบัติงานด้านวิชาการในสถานศึกษา ความรู้ที่ครูต้องรู้และคำแนะนำในการจัดการเรียนการสอนเพื่อการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ

9. การจัดทำคู่มือนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเป็นเอกสารคู่มือที่สถานศึกษาทำแจกนักเรียนนักศึกษาเพื่อเป็นแนวทางให้ได้ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนการปฏิบัติตนในสถานศึกษา

10. การจัดห้องศูนย์ควบคุมการเรียนการสอนทางวิชาการ เป็นห้องศูนย์กลางเกี่ยวกับข่าวสารและสารสนเทศงานด้านวิชาการของสถานศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกด้านการเรียนการสอนของสถานศึกษาเป็นสำคัญ และการจัดการเรียนการสอนเป็นการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและส่งเสริมการจัดหลักสูตรและ โปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพได้แก่งานต่อไปนี้ 1) จัดสื่อการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการศึกษาของนักเรียนนักศึกษา

โดยเน้นเครื่องมือ และกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน 2) จัดห้องสมุด รวบรวมหนังสือ เอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ และวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นแหล่งวิทยาการให้นักเรียนนักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และ 3) นิเทศการสอนช่วยเหลือแนะแนวครูเพื่อการปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน

กมล ภูประเสริฐ (2547 : 53-56) ได้กล่าวว่า การบริหารการเรียนการสอนต้องจัดให้มีการดำเนินการ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมรูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีลักษณะเน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดหรือเน้นการปฏิบัติจริงของผู้เรียนในสภาพของชีวิตจริง และช่วยพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง เช่น ทักษะกระบวนการหรือเทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ
2. การร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น
3. การกำหนดความต้องการในเรื่องสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับกิจกรรม การเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้รายวิชานั้น ๆ รวมถึงห้องปฏิบัติการต่าง ๆ และห้องสมุด
4. การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแต่ละคนโดยคำนึงถึงว่าจะต้องเตรียมการอะไรและจะดำเนินการอย่างไร
5. การเตรียมการในเรื่องการเรียนการสอน จะต้องมีการจัดหา จัดทำ จัดห้องต่าง ๆ ให้พร้อมใช้ รวมถึงการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนนอกห้องเรียน
6. การติดตามกำกับ และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนเรียนรู้ รวมทั้งแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยการเยี่ยมชมสถานที่ที่มีการจัดกิจกรรมการประชุมปรึกษาหารือเป็นระยะเพื่อให้มีการรายงานผล และร่วมกันสรุปปัญหาที่เกิดขึ้น
7. การแก้ไขข้อบกพร่องในการเรียนการสอน รวมถึงการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน
8. การร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนการสอนโดยการประชุมปรึกษาหารือการนิเทศภายในการปรับแก้การบริหารทั่วไป การให้บุคลากรไปปรึกษาหารือผู้ทรงคุณวุฒิไปดูงานในสถานศึกษาอื่น การเชิญวิทยากรภายนอก
9. การรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ผู้ปกครองทราบและรายงานผลของสถานศึกษาให้หน่วยงานต้นสังกัดและสาธารณะได้ทราบ
10. การจัดระบบเก็บสิ่งที่รวบรวม และที่จัดทำขึ้นเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการศึกษาและการใช้ประโยชน์

11. การประเมินจุดเด่น-จุดด้อยหรือข้อจำกัดของหลักสูตร การเรียนการสอน
 12. การสร้างความภาคภูมิใจให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้มีกำลังใจ
 และเกิดความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงาน

13. การกระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนางานในหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ
 กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 34-35) ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติในการจัดการเรียน
 การสอนไว้ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้
 โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้
 สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเผชิญ
 สถานการณ์การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์
 จริงและการปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องการผสมผสานความรู้
 ต่าง ๆ ให้สมดุลกันปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม ที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สอดคล้อง
 กับเนื้อหาสาระกิจกรรมทั้งนี้โดยจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการ
 จัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น มา
 มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการ
 นิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการ
 เรียนการสอนร่วมกันหรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

4. ส่งเสริมให้มีการพัฒนาครูเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามความ
 เหมาะสมกิจกรรมหรืองานที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้
 ประกอบด้วย การเตรียมสื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ ได้แก่ การวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมการ
 เรียนรู้การรวบรวมรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเลือกตำราเรียน การจัด
 ประมวลการสอนจากหลักสูตร การจัดคู่มือครูและคู่มือนักเรียน และการจัดบรรยากาศ
 สภาพแวดล้อม สื่อประกอบการเรียนรู้และห้องควบคุมการเรียนรู้ การเตรียมบุคลากร และเพื่อ
 จัดการเรียนรู้ ได้แก่ การประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน และการจัดอบรมเชิง
 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แก่ครูการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดแผนการเรียนรู้
 การจัดชั้นเรียนและตารางสอน การจัดครูเข้าสอนตามศักยภาพ การสนับสนุนช่วยเหลือครูและ
 ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความ
 ต้องการของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกสถานที่ทุกเวลา การจัดให้เรียนจาก
 ประสบการณ์จริงและบูรณาการความรู้ การฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการการเผชิญ

สถานการณ์และการประยุกต์ใช้ความรู้ การสอนซ่อมเสริมและการวิจัยพัฒนาการเรียนรู้อะและ การติดตามผลการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การติดตามนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครู การบันทึกผล การเรียนรู้ การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้และการรายงานผลการจัดการเรียนรู้

ชูลี รุ่งพานิช (2552 : 42) สรุปความว่า งานด้านการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การกำหนดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประจำปีการศึกษา
2. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้แก่ครูผู้สอน
3. การจัดครูเข้าสอนในชั้นเรียนตามศักยภาพ
4. การจัดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ให้ครูและผู้เรียน ได้ค้นคว้าเพิ่มเติม
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการ

ของผู้เรียน

6. การติดตามการจัดการเรียนรู้ของครูและการบันทึกผลการเรียนของผู้เรียน
7. การปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องการจัดการเรียนรู้
8. การสรุปผลและรายงานผลการจัดการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 31-32) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

1. จัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. จัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกช่วงชั้น ตามแนวปฏิรูป

การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียง

3. ใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้
4. จัดกิจกรรมพัฒนาห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
6. ส่งเสริมการพัฒนาความเป็นเลิศของนักเรียนและช่วยเหลือนักเรียนพิการ

ด้วยโอกาสและ มีความสามารถพิเศษจากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่างานด้านการเรียนการสอน ในสถานศึกษาหมายถึงการจัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกช่วงชั้น การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้ การ จัดกิจกรรมพัฒนาห้องสมุด การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมการ พัฒนาความเป็นเลิศของนักเรียนและช่วยเหลือนักเรียนพิการ ด้วยโอกาสและมีความสามารถ พิเศษ

4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรได้ให้ความหมายของ คำว่าหลักสูตรไว้ตามแนวความคิดที่แตกต่างกันดังนี้

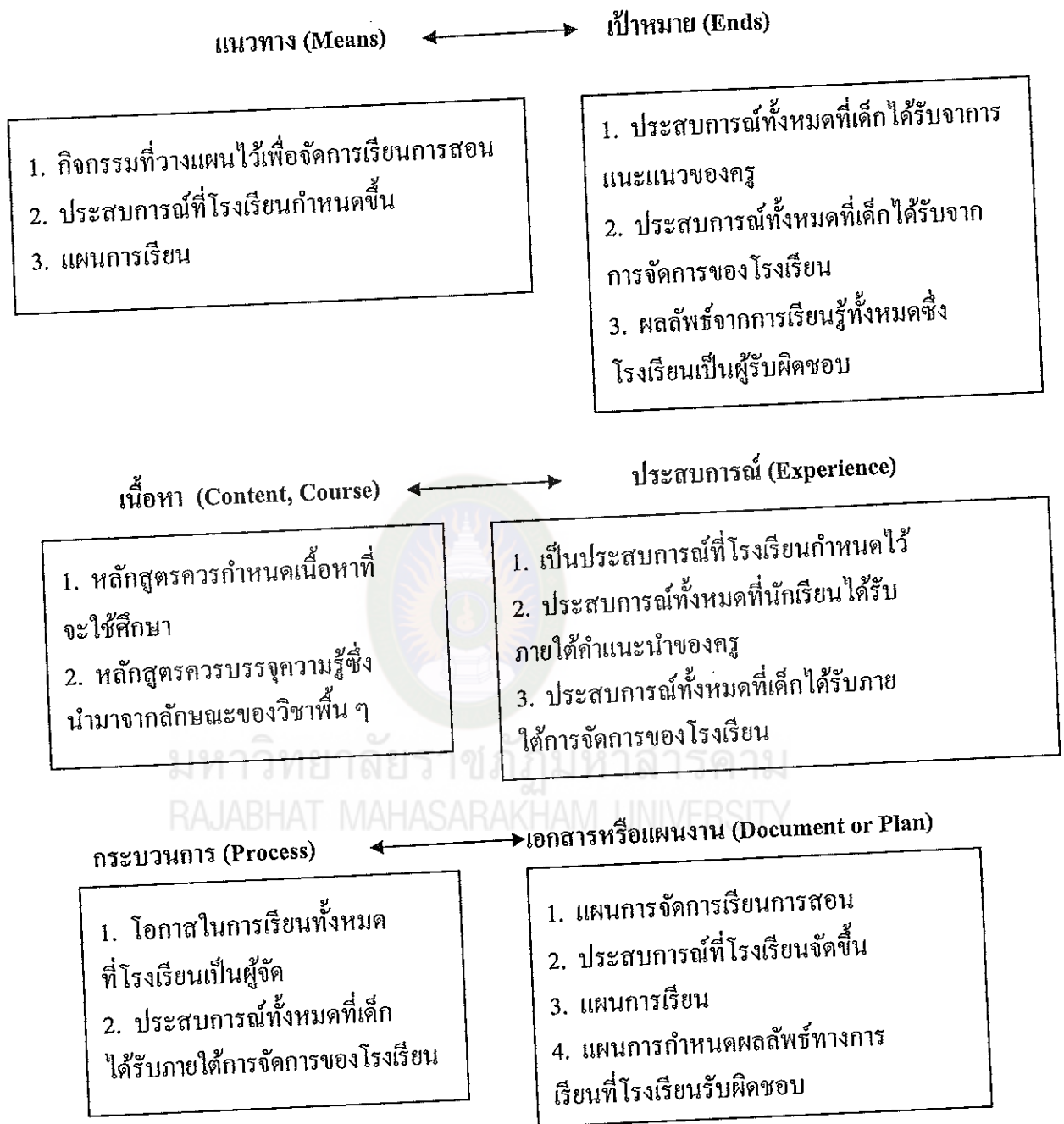
โอลิวา (Oliva, 1992 : 5-6 ; อ้างถึงใน รุจิรี ภู่อสาระ, 2545 : 3) ได้นำคำนิยามต่าง ๆ ของหลักสูตรมาเรียบเรียงไว้ดังนี้ หลักสูตร คือ สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน ชุดวิชาที่เรียน เนื้อหาโปรแกรมการเรียน ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน ลำดับของกระบวนวิชา จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ กระบวนวิชาที่ศึกษา สิ่งที่ดำเนินการในโรงเรียนรวมทั้งกิจกรรม นอกห้องเรียน การแนะแนวและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งที่สอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ที่โรงเรียนเป็นผู้จัด ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้น โดยบุคคลใน โรงเรียนลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจความหมายของหลักสูตรชัดเจนยิ่งขึ้น

ทาบา (Taba, 1962 : 10) ได้ให้ความหมายหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึงมวดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษา และครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้และยังลงความเห็นไว้ดีกว่าหลักสูตรควรมีองค์ประกอบ 4 อย่าง ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมง สำหรับสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการสอนและการเรียน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

ปรียาพรวงศ์ อนุตรโรจน์ (2543 : 25) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎีหลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนตามที่มีมุ่งหมายไว้
2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) คือ ครู นักเรียน วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่กิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต ได้แก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษาเป็นต้น
3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มีมุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการระหว่างแผนการศึกษาและนักเรียน เฮนเซน (1995 : 8 ; อ้างถึงใน รุจิรี ภู่อสาระ, 2545 : 4) ได้นำมาเปรียบเทียบให้เห็นอย่างชัดเจน ดังภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 การจำแนกนิยามหลักสูตร

ที่มา : รุจิร ภู่อาระ (2545: 4)

วิเศษ ชินวงศ์ (2544 : 5-6) ได้กล่าวถึงลักษณะของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรแกนกลาง สำหรับการจัดการศึกษาในระบบ 12 ปี ซึ่งเป็น การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี เริ่มหลังการศึกษาปฐมวัยหรือเมื่อเด็กอายุย่างเข้าปีที่ 7 จัดทำขึ้นเพื่อ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 สามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษา

2. เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานยึดผลการเรียนรู้เป็นหลักจำแนกสิ่งที่ต้องการ ให้เกิดในตัวผู้เรียนเป็น 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมมีการจัดทำ มาตรฐานการเรียนรู้หลายระดับ เพื่อควบคุมคุณภาพของการจัดการศึกษา ได้แก่ มาตรฐาน หลักสูตร มาตรฐานกลุ่มวิชา มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นและผลการเรียนรู้ช่วงชั้น

3. จัดโครงสร้างหลักสูตรเป็นช่วงชั้น โดยยึดพัฒนาการในการเรียนรู้ของ นักเรียนเป็นหลักแบ่งช่วงชั้นออกเป็น 4 ช่วง โครงสร้างหลักสูตรกำหนดสาระการเรียนรู้หน่วย กิตและคาบ เวลาเรียนเป็นช่วงชั้น ให้สถานศึกษานำไปจัดให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ ของผู้เรียน

4. จัดสาระการเรียนรู้เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก หลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานจัดสาระการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท ตามสัดส่วนที่กำหนด ได้แก่วิชาบังคับและวิชาเลือก

5. จัดให้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ของวิชาต่าง ๆ ทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกตามหลักการของหลักสูตร เน้นการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือ ปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ครอบคลุมการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม นอกจากนี้ยังกำหนดให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ซึ่ง เรียกว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประกอบด้วย กิจกรรมเพื่อชีวิตและสังคมและกิจกรรมแนะแนว

6. จัดให้มีระบบการเทียบโอนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตร สำหรับการศึกษาในระบบ ส่วนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีการเทียบ โอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้กับหลักสูตรในระบบได้หลักสูตรสถานศึกษาสถานศึกษา เป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมดและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาคจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกรายภาคและกำหนดคุณลักษณะอันพึง ประสงค์จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาการจัดการเรียนการสอนทุกระดับการศึกษาเป็นผลมาจากการนำหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติ ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นแม่บทสำคัญในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจะ

สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับหลักสูตร เพราะหลักสูตรเป็นที่รวมจุดมุ่งหมาย เนื้อหาและ กิจกรรมต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ในแต่ละกลุ่มสาระ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร โดยเฉพาะ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารจัดการเรียนการสอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรเป็นอย่างดีเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 9-10) และ เบรคแชมปี (Beauchamp, 1981 : 164) ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง การแปลงหลักสูตรไปสู่ การปฏิบัตินำหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้ครู ได้มีการพัฒนา การเรียนการสอน ซึ่งมีกิจกรรมที่ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศที่ได้กำหนดเกี่ยวกับ มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้โดยการจัดเป็นกลุ่ม ๆ ไว้เช่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้นการวิเคราะห์หลักสูตร แกนกลางนี้ มีประโยชน์ต่อสถานศึกษาโดยที่ช่วยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้ศึกษาหลักสูตร แกนกลางโดยละเอียดเพื่อการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้รายปี และรายภาค เรียนต่อไป นอกจากนี้จะช่วยให้เกิดแนวคิดว่าสถานศึกษาจะมีแนวทางในการจัดทำมาตรฐาน การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นของตนในส่วนใดบ้าง

2. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สภาพแวดล้อมทรัพยากร สภาพการดำรงชีวิตและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่น โดยตรง แต่เนื่องจากมาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรแกนกลางจะเขียนไว้ครอบคลุม ค่อนข้างมากถ้าสถานศึกษาเห็นว่ามาตรฐานการเรียนรู้มีอยู่แล้วก็อาจกำหนดเฉพาะสาระการ เรียนรู้เฉพาะท้องถิ่นที่จำแนกตามช่วงชั้น

3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการนำผลจากข้อ 1 และข้อ 2 มาจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เป็นรายปี กำหนดเวลาเรียนให้เหมาะสม สำหรับระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จะต้องกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เป็นราย ภาคและกำหนดหน่วยกิตให้เหมาะสม

4. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้โดยเฉพาะในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต้องนำเอกสารสาระการเรียนรู้ตามข้อ 3 ที่เกี่ยวข้องกันมาบูรณาการ เป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อสะดวกแก่การจัดการเรียนรู้การสอนที่สัมพันธ์กันแต่ละหน่วย การเรียนรู้จะประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้และเวลาเรียนซึ่งเมื่อรวมทุก หน่วยเข้าด้วยกันจะสมบูรณ์ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นรายภาคหรือรายปี แต่ในระดับชั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 32-33) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

4.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดย

1) จัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อให้สถานศึกษาพิจารณาใช้เป็น
กรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2) จัดทำศูนย์รวบรวมหลักสูตรและนวัตกรรมในสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา

3) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.2 นิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินหลักสูตรและการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

4.1.3 จัดให้มีวิชาต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ของกระทรวงศึกษาธิการ

4.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

4.2.1 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง โดย

1) จัดให้มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เองให้ทันกับการ
เปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมและเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนอื่น

2) จัดทำหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียน

3) จัดให้มีวิชาต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

4) เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของรายวิชาให้สูงและลึกซึ้งมากขึ้นสำหรับ
กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาด้านศาสนา คนตรี นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษา
ที่ส่งเสริมความ เป็นเลิศ ผู้บกพร่อง พิการและการศึกษาทางเลือก

5) เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของรายวิชาที่สอดคล้องสภาพปัญหา ความ
ต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและโลก

4.2.2 สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การสอน
และอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนตามกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

4.2.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความเห็นชอบหลักสูตร
สถานศึกษา

4.2.4 นิเทศ ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา และ
รายงานผลให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารับทราบ การบริหารจัดการหลักสูตรนี้ นักวิชาการ
ได้เสนองานหรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการดังนี้

ชูศรี สุวรรณโชติ (2544 : 234-242) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรมีงานที่ต้องดำเนินการร่วมกัน 4 งาน สรุปได้ดังนี้

1. ดำเนินการงานธุรการ ประกอบด้วย ดำเนินงานรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้บริหารหลักสูตร ติดต่อประสานงาน เพื่อบริการและเสนอแนะแก่โรงเรียน บริการเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และประชาสัมพันธ์หลักสูตร
2. ดำเนินการงานบุคคล ประกอบด้วย การประชุมอบรมปฏิบัติการ คัดเลือกจัดสรรบุคคลและส่งเสริมให้ดำเนินการ และวิเคราะห์ผลของการจัดหลักสูตร การดำเนินการใช้หลักสูตรรวมถึงติดตามผลการใช้หลักสูตรของบุคลากร
3. ดำเนินการงานวิชาการ ประกอบด้วย การเตรียมการก่อนการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ประชุมชี้แจงกำหนดหลักการ กำหนดบุคคล กำหนดเนื้อหา รายวิชา เตรียมเอกสารและสื่อการบริหารการเรียนการสอนตามหลักสูตร ได้แก่ การดำเนินการหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนรวมถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการบริหารหลักสูตรในระดับ โรงเรียนที่ด้อยบริการห้องหลักสูตร ห้องสอนเฉพาะวิชา ห้องฝึกงานห้องสมุดสื่อการเรียนรู้ การบริการเครื่องมือวัสดุประเมิณผล และการบริการการแนะแนวการบริหารหลักสูตรในระหว่างจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพของท้องถิ่น และการจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามหลักสูตร

4. ดำเนินงานสนับสนุนและส่งเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย งานการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรและงานการนิเทศหลักสูตร

รัชชัย ชัยจิรฉายากุล และคณะ (2545 : 27-30) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรมีงานที่ต้องดำเนินการดังนี้

1. เตรียมความพร้อมของสถานศึกษา โดยการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการบริหารหลักสูตรแก่บุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ทำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา
2. จัดทำสาระหลักสูตร โดยการศึกษาองค์ประกอบหลักสูตร วิเคราะห์ขอบข่ายเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ศึกษาสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ปรับปรุงสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ตรวจสอบความสอดคล้องของสาระการเรียนรู้วางแผนจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรและพัฒนาแนวการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร

3. วางแผนบริหารจัดการหลักสูตร โดยการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน

4. ปฏิบัติการบริหารจัดการหลักสูตร

5. นิเทศ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินการหลักสูตรทั้งภายในและภายนอก สถานศึกษา

6. สรุปผลการดำเนินงานบริหารหลักสูตรและเผยแพร่แก่ชุมชนหรือ สาธารณชน

7. ปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตร

รุจิรี ภู่อาระ และจันทร์ธานี สงวนนาม (2545 : 61-67) ได้กล่าวว่า กิจกรรมที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมต่อไปนี้

1. การศึกษาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรและการจัดระบบ ผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งเป็นองค์ความรู้เดิม โดยจะต้อง นำมาจัดให้เป็นระบบและมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นรายวิชาและช่วงชั้น โดยปฏิบัติ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 ซึ่งสถานศึกษาจะต้องทำสาระการ เรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของชุมชนและสังคม ตลอดจนต้องคำนึงถึงความพร้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำคำอธิบายรายวิชาตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการ เรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงในชุมชน แทนการเรียนรู้จากสิ่งที่ไกลตัว สาระการเรียนรู้มีทั้งสิ้น 8 กลุ่มสาระที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา ตลอดจนการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ สักยภาพพื้นฐานในการ คิดการทำงานและการพัฒนาตนเอง

2. พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือที่เรียกว่าการ ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียนของผู้เรียนและวิธีการสอนของครู ซึ่งครู จะต้องสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเปิด โอกาสให้ผู้เรียน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์และศึกษาค้นคว้า ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ควบคุมดูแล เป็นการฝึกปฏิบัติให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วย ตนเอง รู้จักวิถีคิดวิธีการดำเนินชีวิต และมีทักษะในการเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้การจัดการ เรียนการสอนตามแนวของหลักสูตรใหม่ จึงน่าจะมีหลักการและแนวปฏิบัติ ดังนี้ 1) เน้นการ เรียนการสอนตามสภาพจริง 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ได้แสดงความคิดอย่าง อิสระ สามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้จากข้อมูลที่มี 3) นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติ ครู เป็นเพียงแหล่งข้อมูลหนึ่งจากหลาย ๆ แหล่งและเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน 4) เน้น

การปฏิบัติที่ควบคู่ไปกับหลักการและทฤษฎี 5) เน้นวิธีการสอนจากการเรียนรู้หลาย ๆ รูปแบบ
 6) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดมากกว่าการค้นหาคำตอบที่ตายตัวเพียงคำตอบเดียว
 7) ถือว่ากระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญมากกว่าเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเพียงพอที่จะ
 สร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ และ 8) ใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. สื่อการเรียนรู้ ผู้บริหารจะต้องจัดให้สถานศึกษามีสื่อการเรียนการสอน เพราะสื่อเป็นสิ่งที่ช่วยให้ครูและผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น สื่อ เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับครูผู้สอน เช่น เอกสารหลักสูตร คู่มือครูบันทึกการสอน และนอกจากนี้ แหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เครื่องมือการเรียนรู้ที่สามารถให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองก็ ถือว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น สื่อการเรียนรู้เป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การเรียน การสอนของครูดำเนินไปด้วยดีช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีตามกระบวนการต่าง ๆ ที่หลักสูตร ต้องการในปัจจุบันต้องยอมรับว่าผู้เรียนทุกคนต่างก็มีประสบการณ์เดิมอยู่แล้วความรู้ใหม่ ๆ ที่ผู้เรียนจะได้รับอาจมีมาได้หลายทางนอกจากครูและสื่อต่าง ๆ ดังกล่าว เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์คอมพิวเตอร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถของครูที่จะสามารถจัดหามาใช้และศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

4. การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร การวัดและการ ประเมินผลการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่าผู้เรียน มีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็น ผลเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด ผลการประเมินจะช่วยให้ครูผู้สอนรู้ ข้อบกพร่องหรือความก้าวหน้าของผู้เรียน ทำให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และวิธีการ แก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เหมาะสมได้ กิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้สามารถดำเนินการ ได้ เป็น 3 ระดับ คือ

4.1 การประเมินผลระดับชั้นเรียน ครูผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนในแต่ละ ระยะเวลา เพื่อรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และควรทำอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

4.2 การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบ ความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้นของสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไป พัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อนำผลการ ประเมินไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น ในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถผ่านมาตรฐานการ เรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการ ประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

4.3 การประเมินผลระดับชาติ สถานศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมภาษาต่างประเทศและกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพของการจัดการสถานศึกษาแต่ละแห่ง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 44-49) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรมีกระบวนการดำเนินงาน ที่สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการ ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทก่อนนำไปใช้ 2) การประชาสัมพันธ์หลักสูตร 3) การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้นิเทศ การสอนและนักแนะแนวการศึกษา และผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ วัสดุในการสอน สื่อการสอนหลักสูตรใหม่ ๆ อาคารสถานที่ งบประมาณ ห้องสมุด และสถานที่ฝึกงาน 4) การจัดทำโครงการสอนหรือแผนการสอน 5) การตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียน 6) การตรวจสอบการยอมรับจากสังคม และ 7) การจัดโครงสร้างของหน่วยงาน

2. ขั้นตอนดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ 1) การประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร 2) การปฐมนิเทศนักเรียน 3) การจัดทำคู่มือครู 4) การจัดทำตารางสอน 5) การจัดครูเข้าสอน 6) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และ 7) การฝึกงาน

3. การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร

กมล ภูประเสริฐ (2547 : 32-37) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการหลักสูตรนั้น มีงานที่ต้องดำเนินการ ที่สรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ ที่ได้กำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ โดยการจัดเป็นกลุ่ม ๆ ไว้ ซึ่งการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางนี้จะช่วยให้บุคลากรของสถานศึกษาได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางโดยละเอียดเพื่อการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้งยังช่วยให้เกิดแนวคิดที่สถานศึกษาจะมีแนวในการจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นของตนในส่วนใดบ้าง

2. การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร สภาพการดำรงชีวิตและปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่นโดยตรง

3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยการนำหลักสูตรที่ได้วิเคราะห์แล้วและได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและรายปี ทั้งต้องกำหนดเวลาเรียนและหน่วยกิตให้เหมาะสม

4. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ด้วยการบูรณาการหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ และเป็นรายวิชา

โดยทีมงานดังกล่าวนี้มีกิจกรรมหรืองานภารกิจ โดยละเอียดในการบริหารจัดการหลักสูตรทั้งหมดที่ต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมเอกสารและวัสดุต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับหลักสูตรให้สมบูรณ์และเพียงพอได้แก่ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เอกสารการปฏิรูปการศึกษา เอกสารการพัฒนาท้องถิ่นเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการโครงการหน่วยการเรียนรู้

2. การรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับชุมชน โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์การพูดคุย ได้แก่ ประวัติชุมชน สภาพทางสังคม สภาพเศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งประวัติศาสตร์ ทรัพยากร การพัฒนาท้องถิ่นและผลที่ได้การติดต่อสื่อสารและคมนาคม ประเพณี ความเชื่อ บุคคลสำคัญในท้องถิ่น จุดเด่นท้องถิ่น ปัญหาและความต้องการของชุมชน แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่น

3. การทำความเข้าใจหลักสูตรและภารกิจที่ต้องปฏิบัติ โดยการประชุมชี้แจง การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความเข้าใจ การส่งบุคลากรไปรับฟังการประชุมที่จัดในสถานที่อื่น การเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วย สถานศึกษาทำเอกสารเพิ่มเติม

4. การจัดทำสาระหลักสูตรเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ มาตรฐานการเรียนรู้และสาระความรู้เกี่ยวกับชุมชน

5. การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาให้สมบูรณ์ทั้งมาตรฐานช่วงชั้น มาตรฐานรายปี/ภาค สาระการเรียนรู้รายปีรายภาค เวลาเรียน/หน่วยกิต คำอธิบายรายวิชาหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6. การชี้แจงและประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบ โดยการทำเอกสาร การประชุมชี้แจง การประชุมปฏิบัติการ

7. การเตรียมการใช้หลักสูตร ทั้งเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคคลในชุมชน

8. การวางแผนทางติดตามกำกับการใช้หลักสูตร

9. การวางแผนทางการประเมินการใช้หลักสูตร เพื่อหาความชัดเจนความเหมาะสมอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นและการแก้ไข รวมถึงผลการใช้หลักสูตรด้วยกิจกรรมหรือ

งานที่สำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตรข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ได้แก่ การจัดโครงสร้างสถานศึกษา การจัดทำสารสนเทศสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร การคัดเลือกแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ การศึกษาวิเคราะห์และวางแนวทางการจัดการหลักสูตร ได้แก่ การรวบรวมเอกสาร การบริหารจัดการหลักสูตร การกำหนดเอกสารสื่อ เนื้อหาและหลักการ การประชุมอบรมปฏิบัติการครูและชุมชน การประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยการตรวจสอบความพร้อมของผู้เรียนและการยอมรับจากสังคม การวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร การดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตร ได้แก่ การจัดเตรียมเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์สนับสนุน การดำเนินการใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนท้องถิ่น การบริหารจัดการหลักสูตรระหว่างการเรียนรู้การสอน การติดตามผล การบริหารจัดการหลักสูตร ได้แก่ การนิเทศการใช้หลักสูตรของบุคลากร การสรุปผลการบริหารจัดการหลักสูตร และการปรับปรุงพัฒนาการบริหารจัดการหลักสูตร

ชวลี รุ่งพานิช (2552 : 34) สรุปความว่า การบริหารจัดการหลักสูตร ประกอบด้วย

1. การกำหนดกระบวนการและสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. การคัดเลือกและแต่งตั้งผู้ดำเนินงานบริหารจัดการหลักสูตร
3. การประชุมอบรมปฏิบัติการการบริหารจัดการหลักสูตร
4. การจัดเตรียมเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษามาสนับสนุน
5. การบริหารจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
6. การติดตามประเมินผลการบริหารจัดการหลักสูตร
7. การสรุปผลการดำเนินงานการบริหารจัดการหลักสูตร

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง มีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร จัดทำหลักสูตรที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จัดให้มีวิชาต่าง ๆ ครอบคลุมตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เพิ่มเติมเนื้อหาสาระของรายวิชาที่สูงและลึกซึ่งมากขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะและเนื้อหาสาระของรายวิชาที่สอดคล้องสภาพปัญหาความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและโลก จัดทำหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนรู้ การสอนและอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนตามกลุ่มเป้าหมายพิเศษ มีการนิเทศ ติดตาม ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 33-34) ได้กำหนดบทบาทไว้ ดังนี้

5.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่

หลากหลาย

5.1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ใน

สถานศึกษา

5.1.3 ส่งเสริม สนับสนุนและยกย่องครูที่มีความสามารถในการจัดและพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้

5.1.4 ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

5.1.5 เป็นศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในสำนักงาน เขต

พื้นที่การศึกษา

5.2. บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

5.2.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด
ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

5.2.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์
ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

5.2.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำ
ได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

5.2.4 จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้
สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน
ทุกวิชา

5.2.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อ
การเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้
การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน
จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

5.2.6 จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความ
ร่วมมือ กับบิดามารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

5.2.7 ศึกษาค้นคว้าพัฒนารูปแบบหรือการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่
ก้าวหน้า เพื่อเป็นผู้นำการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่น

กมล ภูประเสริฐ (2544 : 10-11) ได้กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยเสนอให้มีการดำเนินงาน ดังนี้

1. การรวบรวมวิเคราะห์และกำหนดกิจกรรมในการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติได้จริง

2. การกำหนด การเตรียมการและการจัดหาสื่อการเรียนการสอนอุปกรณ์ เครื่องใช้ที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน

3. การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือรายวิชาตามแนวคิดในปัจจุบันที่ต้องการให้มีการประเมินตามสภาพจริง

4. การจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนแต่ละคน

5. การควบคุมดูแลส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้โดยการเข้มข้นเรียนและการประชุมเป็นระยะ

6. การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน โดยการนิเทศภายในการพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมด้านสื่อการเรียนการสอน การแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอกสถานศึกษา

จากการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึงการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการจัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ให้จัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย

6. การวัดผล ประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน

กิจกรรมทางการศึกษาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาคือกิจกรรมการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการตรวจสอบเทียบเกณฑ์และพิจารณาตัดสินผลการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีนักวิชาการเสนอแนวทางการดำเนินการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

จุฑารัตน์ อินทะแสน (2545 : 53-54) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลทำได้ด้วยวิธีการดังนี้ คือ สังเกตการแสดงออกของผู้เรียน เพิ่มขึ้นผลงานหรือรายงาน การสัมภาษณ์บันทึกของผู้เรียน การประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้เรียนและครู ความสามารถในการปฏิบัติจริงการประเมินด้วยตนเองหรือกลุ่มเพื่อน

รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 64-67) ได้กล่าวว่า กิจกรรมการวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนอาจทำได้ด้วยวิธีต่อไปนี้

1. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินผลจากงานหรือผลงานที่เป็นจริง การปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งครอบคลุมถึงวิธีการดังต่อไปนี้การนำเสนอด้วยปากเปล่า (Oral Presentation) การโต้เถียง (Debates) การแสดงนิทรรศการ (Exhibitions) การรวบรวมผลงานเขียนของนักเรียน (Collections of Students Written Products) แถบบันทึกภาพผลการปฏิบัติงาน (Videotapes of Performances) การสร้างและงานประดิษฐ์ โครงหุ่น (Construction and Models) การแก้ปัญหา (Solutions of Problems) พฤติกรรมของผู้เรียน (Students' Behavior) การปฏิบัติงานกลุ่ม (Cooperative Group Work)
2. การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนการสอน โดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมการประเมินอย่างเต็มที่ 2 ขั้นตอนคือ ผู้เรียนแต่ละคนรวบรวมผลงานและบันทึกผลการประเมินไว้ในแฟ้มรวบรวมผลงาน (Working Folder) และนักเรียนแต่ละคนจัดและคัดเลือกผลงานจากแฟ้มรวบรวมผลงานเพื่อจัดทำแฟ้มสะสมงานต่อไป
3. การประเมินโดยใช้แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardize Test) เป็นวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในรูปแบบของข้อทดสอบแบบปรนัย ซึ่งผู้เรียนทุกคนได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลักและคุณลักษณะที่สำคัญด้วยเครื่องมือหรือแบบทดสอบที่ได้มาตรฐาน

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2545 : 9-10) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีหลักการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการวัดผลและประเมินผล
2. บุคลากรทุกคนทั้งครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมปฏิบัติการวัดผล และประเมินผลเป็นมาตรฐานเดียวกันตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติ
3. วัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องควบคู่การเรียนการสอน โดยการวัดและประเมินความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานของผู้เรียน

4. นำผลการวัดและประเมินมาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 14-15) ได้กำหนดว่า การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน สถานศึกษาต้องดำเนินการ ดังนี้

1. กำหนดระเบียบการวัดและประเมินผล
2. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา
3. ดำเนินการวัดผลและประเมินผลทุกช่วงชั้น
4. พัฒนาเครื่องมือการวัดผลและประเมินผล
5. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลและประเมินผลเพื่อการอ้างอิงการ

ตรวจสอบและพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 167-169) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่เกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลที่ต้องดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1. กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในเรื่องประเภทข้อสอบระยะเวลาที่ใช้สอบ จำนวนครั้งที่สอบและการเก็บคะแนน มาตรฐานการสอบวัดผล และเตรียมแบบฟอร์มรายงานผลการสอบ

2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ

3. ส่งเสริมครูอาจารย์ให้มีความรู้ทางด้านการวัดผลและประเมินผล โดยการ

จัดฝึกอบรมการประชุมปฏิบัติการ

4. จัดตารางสอบ ห้องสอบ และระเบียบในการสอบและการคุมสอบ

5. ประเมินผลการสอนเพื่อหาทางแก้ไขหรือเสนอเป็นแนวทางปรับใช้ต่อไป

ส่วนหัวหน้างานวัดผลและประเมินผลมีหน้าที่เกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลที่ต้องดำเนินการ สรุปได้ดังนี้

1. จัดหาแบบพิมพ์การวัดผลและประเมินผลการเรียน

2. จัดทำเอกสาร ข่าวสารเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียนเผยแพร่

3. ศึกษาระเบียบ ความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าทางวิชาการวัดผลและ

ประเมินผลการเรียน

4. ดูแลครูอาจารย์ให้ปฏิบัติตามระเบียบการวัดผลและประเมินผลให้ถูกต้อง

5. พิจารณาตัดสินปัญหาเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน

6. ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ที่ผ่านการอบรม ศึกษาทางการวัดผลและประเมินผล

การเรียนได้มีบทบาทพัฒนางานการวัดผลและประเมินผล

7. ตรวจสอบการให้ระดับคะแนนของครูอาจารย์ก่อนส่งถึงผู้บริหาร

สถานศึกษา

8. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบและจัดทำข้อสอบมาตรฐาน
9. เก็บรักษาเอกสารและหลักฐานการประเมินผลการเรียน
10. ทำลายเอกสารการวัดผลและประเมินผลที่หมดความจำเป็น
11. ดูแล บำรุง และรับผิดชอบทรัพย์สินของสถานศึกษา
12. เสนอ โครงการและรายงานตามลำดับชั้น

กมล ภูประเสริฐ (2547 : 13) ได้เสนอว่า การบริหารการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินงาน ที่สรุปได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาและ กิจกรรม การเรียนการสอน รวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นการเตรียมการ ประเมินผลการเรียนเพื่อกำหนดวิธีการเครื่องมือ และแนวปฏิบัติในการประเมิน
  2. การกำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลและเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดผล และประเมินผลการเรียนรู้ และการเตรียมการในการสร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการที่เป็น ระบบ โดยเป็นการกำหนดให้ประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินตามสภาพจริงต้องใช้ วิธีการที่หลากหลายทั้งการสังเกตพฤติกรรม การพิจารณาผลงานที่สะสมไว้ การฟังการนำเสนอ ของผู้เรียน
  3. การควบคุม ดูแล ติดตามและส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตาม วิธีการและเครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งการดูแลให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การ บันทึกการสังเกตและการรวบรวมผลงานของนักเรียนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ
  4. การจัดทำหลักฐานการศึกษาและหลักฐานการประเมินผลตามที่กระทรวง/ กรม/หน่วยงานต้นสังกัด ได้กำหนดไว้
  5. การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคน อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุง ตนเอง
  6. การกำหนดรูปแบบ ระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ ทั้งการรายงานผล การเรียนรู้ของผู้เรียนต่อผู้ปกครองและรายงานผลต่อสาธารณะและหน่วยงานต้นสังกัด ได้ทราบ
- กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 35) ได้เสนอแนวทางการประเมินผลไว้ ดังนี้
1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของ
- สถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน

4. พัฒนาเครื่องมือและประเมินผลให้ได้มาตรฐานกิจกรรมหรืองานสำคัญในการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่าการวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ การกำหนดระเบียบการวัดผลและประเมินผล การกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติการ การเตรียมการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็น การพัฒนาเครื่องมือการวัดผลและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน การประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูกับผู้เรียน การส่งเสริมให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมวัดผลและประเมินผล การส่งเสริมให้บุคลากรที่ผ่านการอบรมการวัดผลและประเมินผลได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ การปฏิบัติการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การประเมินตามสภาพจริงโดยการดูจากบันทึกของผู้เรียน ความสามารถในการปฏิบัติจริง การสังเกตการแสดงออกหรือพฤติกรรมของผู้เรียน การนำเสนอปากเปล่า การโต้เถียง การแสดงนิทรรศการ การแก้ปัญหาการปฏิบัติงานกลุ่ม การสัมภาษณ์ การประเมินโดยผู้เรียนประเมินตนเองหรือโดยกลุ่มเพื่อนการตรวจประเมินผลงานการดูรายงานผลการเรียนของผู้เรียน การใช้แบบทดสอบมาตรฐานและการติดตามผล การวัดผลและประเมินผล ได้แก่ การนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพผู้เรียนการจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาหรือหลักฐานการประเมินผล การจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลและประเมินผลเพื่ออ้างอิงตรวจสอบ และพัฒนา

ชวลี รุ่งพานิช (2552 : 46) สรุปความว่า งานด้านวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การกำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการวัดผลและประเมินผล
2. การจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์มาสนับสนุนการดำเนินงาน
3. การประชุมปรึกษาหารือผู้บริหาร ครู และผู้เรียนเพื่อให้มีส่วนร่วมวัดผลและประเมินผล
4. การส่งเสริมให้บุคลากรที่ผ่านการอบรมการวัดผลและประเมินผลได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มที่
5. การวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงจากพฤติกรรมการณ์การเรียนของผู้เรียน
6. การสรุปผลการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

7. การจัดทำ ระบบสารสนเทศการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนเพื่อตรวจสอบและพัฒนา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 35) ได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. กำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาโดยให้สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ
2. จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาให้เป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษา
3. วัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ ผลการเรียนและอนุมัติผลการเรียน
4. จัดให้มีการประเมินผลการเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน
5. จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล
6. จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน
7. ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติผลการประเมิน การเรียนด้านต่าง ๆ รายปี/รายภาคและตัดสินผลการเรียนการผ่านช่วงชั้นและจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8. การเทียบโอนผลการเรียนเป็นอำนาจของสถานศึกษาที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ ได้แก่ คณะกรรมการเทียบระดับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย คณะกรรมการเทียบโอนผลการเรียนและเสนอคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการพร้อมทั้งให้ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติการเทียบโอน

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการวัดผลและประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนหมายถึงการกำหนดระเบียบการวัดและประเมินผลของสถานศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษา ตามระเบียบการวัดและประเมินผล มีวัดผล ประเมินผล เทียบโอนประสบการณ์ ผลการเรียนและอนุมัติผลการเรียนจัดให้มีการประเมินผล การเรียนทุกช่วงชั้น และจัดให้มีการซ่อมเสริมกรณีที่มีผู้เรียนไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน จัดให้มีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผล จัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียนเพื่อใช้ในการอ้างอิง ตรวจสอบและใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาอนุมัติผลการประเมินการเรียนด้านต่าง ๆ สถานศึกษามีคณะกรรมการดำเนินการเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ ได้แก่ คณะกรรมการ

เทียบระดับการศึกษา ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอรรถาศัย คณะกรรมการเทียบโอนผล การเรียน และเสนอคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการ

7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

จุมพล สวัสดิยากร (2520 : 9-10) ได้กล่าวว่า “ การวิจัย หมายถึง วิธีการศึกษา ค้นหาข้อเท็จจริงด้วยระบบอันถูกต้องเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ในสิ่งที่วิจัยนั้น”

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2532 : 195) ได้กล่าวว่า “ การวิจัย คือ การใช้ความรู้ ความสามารถในการค้นหาคำตอบที่ถูกต้องสำหรับปัญหาที่ต้องการศึกษา โดยเก็บรวบรวม ข้อมูลและข้อสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นซึ่งต้องเป็นไปตามระเบียบวิธีหรือเกณฑ์ที่ ถูกต้อง”

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 36) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษา การเรียน การสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1.2 ดำเนินการให้มีการพัฒนาบุคลากรในเขตพื้นที่การศึกษาและ สถานศึกษาให้สามารถทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

1.3 รวบรวม และเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้ง สนับสนุนให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.4 ส่งเสริม สนับสนุน และยกย่องครู บุคลากรทางการศึกษาและ ผู้บริหาร ที่ทำผลงานวิจัย

2. บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

2.1 กำหนดนโยบายและแนวทางการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.2 พัฒนาครูและนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับ การปฏิรูปการเรียนรู้โดย ใช้กระบวนการวิจัยเป็นสำคัญในการเรียนรู้ที่ซับซ้อนขึ้นทำให้ผู้เรียน ได้ฝึกการคิด การจัดการ การหาเหตุผลในการตอบปัญหา การผสมผสานความรู้แบบสหวิทยาการและการเรียนรู้ใน ปัญหาที่ตนสนใจ

2.3 พัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัย

2.4 รวบรวม และเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพ การศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนา การเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของสถานศึกษา

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการวิจัยและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา หมายถึงกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการทำงานของนักเรียน ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา พัฒนาครูและนักเรียนให้มีความรู้เกี่ยวกับ การปฏิรูปการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิด การจัดการ การหาเหตุผลในการตอบปัญหา การผสมผสานความรู้แบบสหวิทยาการและการเรียนรู้ในปัญหาที่ตนสนใจ ตลอดจนรวบรวม และเผยแพร่ผลการวิจัยเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้ครูนำผลการวิจัยมาใช้เพื่อพัฒนา การเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 37) ได้กำหนดบทบาทไว้ ดังนี้

8.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

8.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในเขตพื้นที่การศึกษา

8.1.2 รวบรวมสารสนเทศแหล่งเรียนรู้ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเผยแพร่เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและสาธารณชน

8.1.3 เพิ่มสมรรถนะของระบบการให้บริการสื่อและแหล่งการเรียนรู้ โดยใช้ ICT ในเขตพื้นที่การศึกษา

8.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

8.2.1 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พอเพียงเพื่อสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองกับ การจัดการกระบวนการเรียนรู้

8.2.2 จัดระบบแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น พัฒนาห้องสมุดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ จัดให้มีห้องสมุดหมวดวิชา ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยบริการ Resource Center สวนสุขภาพ สวนวรรณคดี สวนหนังสือ สวนธรรมชาติ เป็นต้น

8.2.3 จัดระบบข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนของสถานศึกษาของตนเอง เช่น จัดเส้นทาง/แผนที่และระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถาบันการศึกษา พิพิธภัณฑ์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

8.2.4 ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ทั้งในและนอกสถานศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

8.2.5 ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียนใช้แหล่งเรียนรู้ในต่างประเทศ

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้พอเพียง เพื่อสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ การจัดระบบแหล่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน การจัดระบบข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูและผู้เรียน ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ ในและนอกสถานศึกษา รวมทั้งในต่างประเทศเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และนิเทศ กำกับติดตาม ประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

9. งานด้านการนิเทศการศึกษา

กระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพได้อีกประการหนึ่ง คือการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา มีนักวิชาการเสนอกิจกรรมและแนวทางปฏิบัติในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

เยาเวพา เดชะคุปต์ (2542 : 113) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีแนวทางดำเนินการสรุปได้ดังนี้

1. วางแผนการนิเทศ โดยการประชุมปรึกษาหารือแล้ววางแผนขั้นตอนการปฏิบัติงาน
2. ให้ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ดำเนินการนิเทศ รวมถึงขั้นตอนการดำเนินงาน
3. ปฏิบัติงานการนิเทศ โดยผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาแล้ว ผู้นิเทศดำเนินการนิเทศและควบคุมคุณภาพงาน ผู้สนับสนุนการนิเทศให้การช่วยเหลือวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็น
4. สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อให้เกิดความมั่นใจและพึงพอใจในการปฏิบัติงาน
5. ประเมินผลการดำเนินงานนิเทศ เพื่อปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานหรือกำหนดเป็นแนวทางดำเนินการในครั้งต่อไป

กรมวิชาการ (2543: 17) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีกระบวนการดำเนินการดังนี้

เตรียมการนิเทศ วางแผนการนิเทศ ปฏิบัติตามแผนการนิเทศ ประเมินผลการนิเทศ และปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ ซึ่งมีกิจกรรมดำเนินการนิเทศดังนี้ 1) ให้ความรู้ โดยหาวิทยากรมาจัดอบรมประชุมปฐมนิเทศปรึกษาหารือ แนะนำให้ความรู้ด้วยเอกสาร 2) สานิตให้ดู 3) ประสานงานให้ร่วมกันทำงาน 4) พาไปดูงาน 5) บริการวิชาการ 6) วิจัยในชั้นเรียน 7) ฝึกงาน 8) จัดกิจกรรมกระตุ้นให้ปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง และ 9) สร้างความเข้าใจดีต่อกัน

รุจิรัฐ ภู่อสาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545 : 71-72) ได้กล่าวว่า การนิเทศ การศึกษามีกิจกรรมหรืองานที่สำคัญ เช่น การประชุม อบรมปฐมนิเทศ การสังเกตการสอนใน ชั้นเรียนการศึกษาเอกสารตำราทางวิชาการ การให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล การสนทนาทางวิชาการ การสาธิตการสอน การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสัมมนาการจัด นิทรรศการ การตรวจเยี่ยมชั้นเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ฯลฯ

สวัสดิ์ พานกลาง (2546 : 33-34) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีการดำเนินงาน ดังนี้

1. บุคลากรทุกฝ่ายศึกษาทำความเข้าใจหลักการและแนวปฏิบัติการนิเทศ
2. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศเพื่อดำเนินการ
3. วางแผนการนิเทศ ที่ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความ ต้องการการวางแผน การสร้างเครื่องมือ การปฏิบัติการนิเทศ และการประเมินผลการนิเทศ
4. จัดเอกสาร เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น
5. ดำเนินการนิเทศตามแผนและ โครงการ โดยใช้กิจกรรมการนิเทศที่

เหมาะสม

6. เยี่ยมชั้นเรียน สังเกตการณ์สอนของครู
7. ประเมินผลการนิเทศเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของครู
8. ทำแฟ้มรวบรวมผลการนิเทศและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

กมล ภู่อสาระ (2547 : 13-14) ได้กล่าวว่า การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคน ร่วมกันรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน
2. การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายใน วิธีการที่จะนำไปใช้ควร เป็นวิธีการแบบกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด ความรู้ความ เข้าใจจากการอ่าน การค้นคว้า การประชุมสัมมนาปฏิบัติการในระดับต่าง ๆ
3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ
4. การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดย ส่วนรวมทั้งได้เสนอว่าเทคนิควิธีการในการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้ 1) การให้คำอธิบาย หรือคำแนะนำ 2) การให้ผู้ที่มีความสามารถ สาธิตให้ดู 3) การปรึกษาหารือ 4) การระดมสมอง 5) การศึกษาเอกสารร่วมกัน 6) การศึกษาจากสื่อ เช่น วิทยุทัศน์ ซีดี ร่วมกัน 7) การช่วยกันจัดหา สื่อที่จะช่วยให้การสอนดีขึ้น 8) การจัดทีมทำการทดลองวิธีการสอนร่วมกัน และ 9) การ ผลัดเปลี่ยนกันแสดงบทบาทสมมติตามความคิด แล้วสรุปเป็นขั้นตอนการสอนที่ดี

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 36) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติการนิเทศไว้ ดังนี้

1. จัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในสถานศึกษา
2. ดำเนินการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนในรูปแบบหลากหลาย และเหมาะสมกับสถานศึกษา
3. ประเมินผลการจัดระบบ และกระบวนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
4. ติดตาม ประสานงานกับเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการนิเทศงานวิชาการ และการเรียนการสอนของสถานศึกษา
5. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาอื่นหรือเครือข่ายการนิเทศการศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา

กิจกรรมหรืองานที่สำคัญในการนิเทศการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนนิเทศการศึกษา ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือให้ความรู้ความเข้าใจ สิ่งที่ต้องดำเนินการ การตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน การศึกษาเอกสารตำราวิชาการทาง การนิเทศ การจัดระบบการนิเทศ การกำหนดขั้นตอนและวิธีการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ ได้แก่ การประสานความเข้าใจการทำงานร่วมกัน การหาไปดูงานการศึกษานอกสถานศึกษาการตรวจ เชื่อมสังเกตการสอนในชั้นเรียน การสัมมนาและสนทนาทางวิชาการให้คำปรึกษาและ สาธิตให้ดู การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การศึกษาจากสื่อการเรียนรู้การจัดทีมฝึกงานทดลอง วิธีการสอน การจัดนิทรรศการ การแสดงบทบาทสมมติการสอนและสรุปผล และการสร้างขวัญ และกำลังใจในการนิเทศ และการติดตามผลการนิเทศการศึกษา ได้แก่ การควบคุมดูแลการนิเทศ การประเมินผลการนิเทศ การปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศ และการรวบรวมผลการนิเทศและ รายงานผล

ชวลี รุ่งพานิช (2552 : 36) สรุปความว่า งานด้านการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย

1. การจัดทำขั้นตอนและวิธีการนิเทศ
2. การดำเนินการนิเทศโดยใช้กิจกรรมการนิเทศที่หลากหลายและเหมาะสม
3. การอบรมปฏิบัติการเพื่อให้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้
4. การตรวจเชื่อมสังเกตการณ์เรียนการสอนในชั้นเรียน
5. การให้คำปรึกษาและคำแนะนำเพื่อให้การช่วยเหลือ
6. การประเมินผลการนิเทศเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศ
7. การสรุปผลและรายงานผลการนิเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 37) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1 ส่งเสริมและพัฒนาระบบการนิเทศที่เอื้อต่อการสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.2 ส่งเสริมสนับสนุน ระบบนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้เชื่อมโยงกับระบบการนิเทศภายในของสถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน

1.3 นิเทศ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

1.4 ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการนิเทศการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน

2. บทบาทและหน้าที่ของเขตสถานศึกษา

2.1 สร้างความตระหนักให้แก่ครูและผู้เกี่ยวข้องให้เข้าใจกระบวนการนิเทศภายในว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผล การนิเทศเป็นการพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละบุคคลให้มีคุณภาพ การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร เพื่อให้ทุกคนเกิดความเชื่อมั่นว่า ได้ปฏิบัติถูกต้อง ก้าวหน้าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและตัวครูเอง

2.2 จัดการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ทั้งถึงและต่อเนื่องเป็นระบบและกระบวนการ

2.3 จัดระบบนิเทศภายในสถานศึกษาให้เชื่อมโยงกับระบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่างานด้านการนิเทศการศึกษา หมายถึง การให้แก่ครูและผู้เกี่ยวข้องเกิดความตระหนักและให้เข้าใจกระบวนการนิเทศภายในว่าเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันที่ใช้เหตุผล การนิเทศเป็นการพัฒนาปรับปรุงวิธีการทำงานของแต่ละบุคคลให้มีคุณภาพ การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร เพื่อให้ทุกคนเกิดความเชื่อมั่นว่า ได้ปฏิบัติถูกต้อง ก้าวหน้าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและตัวครูเอง จัดการนิเทศภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ ทั้งถึงและต่อเนื่องเป็นระบบและกระบวนการ และให้เชื่อมโยงกับระบบนิเทศการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

10. การแนะแนว กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 39-40) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

10.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

10.1.1 กำหนดนโยบายและมาตรการด้านการแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อให้สถานศึกษานำไปสู่การปฏิบัติ

10.1.2 พัฒนาครูทุกคนให้ทำหน้าที่แนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียน พร้อมทั้งผลักดันให้เกิดกลไกในการปฏิบัติงานด้านแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

10.1.3 ส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรอื่น ๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะการแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.1.4 พัฒนาระบบเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริการแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนผู้เรียนทุกระดับและให้บริการอย่างทั่วถึงโดยใช้เทคโนโลยี ข่าว สารสนเทศและการสื่อสารที่เหมาะสม

10.1.5 พัฒนาระบบตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของระบบแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.1.6 สนับสนุนและประสานงานสถานศึกษา สมาคมวิชาชีพ หน่วยงานต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในงานแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

10.2.1 กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่มีการแนะแนวเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยให้ทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.2.2 จัดระบบงานและโครงสร้างองค์กรแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาให้ชัดเจน

10.2.3 สร้างความตระหนักให้ครูทุกคนเห็นคุณค่าของการแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียน

10.2.4 ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมในเรื่องจิตวิทยาและการแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้สามารถบูรณาการในการจัดการเรียนรู้และเชื่อมโยงสู่การดำรงชีวิตประจำวัน

10.2.5 คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและบุคลิกภาพที่เหมาะสม ทำหน้าที่ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และคณะกรรมการแนะแนว

10.2.6 ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ

10.2.7 ส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างครู ผู้ปกครองและชุมชน

10.2.8 ประสานงานด้านการแนะแนว ระหว่างสถานศึกษา องค์กรภาครัฐและเอกชน บ้าน ศาสนสถาน ชุมชน ในลักษณะเครือข่าย การแนะแนว

10.2.9 เชื่อมโยงระบบแนะแนวและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการแนะแนวหมายการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยให้ทุกคนในสถานศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการแนะแนว จัดระบบงานและโครงสร้างองค์กรการแนะแนวอย่างชัดเจน ให้ครูทุกคนเห็นคุณค่าของการแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมในเรื่องจิตวิทยาและการแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้สามารถบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้และเชื่อมโยงสู่การดำรงชีวิตประจำวัน ให้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถและบุคลิกภาพที่เหมาะสม ทำหน้าที่ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้น และคณะอนุกรรมการแนะแนว มีการดูแล กำกับ นิเทศ ติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานแนะแนวและดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ครู ผู้ปกครองและชุมชนมีความร่วมมือและความเข้าใจอันดี สถานศึกษามีการประสานงาน ด้านการแนะแนว กับองค์กรอื่นๆ

11. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 40-42) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

11.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

11.1.1 ดำเนินการดำเนินงานบริหารและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาอย่างรอบด้านเพื่อสร้างข้อมูลเส้นฐาน (Baseline Data) เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา

11.1.2 พัฒนาระบบฐานข้อมูลระหว่างสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

11.1.3 พัฒนามาตรฐานการศึกษาหรือตัวชี้วัดในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือพัฒนาตัวบ่งชี้ตามบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

11.1.4 ประกาศและประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนทุกแห่งได้รู้เป้าหมายที่สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษากำหนด

11.1.5 กำหนดแผนงานและวิธีการส่งเสริมสถานศึกษาที่มีการพัฒนาเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น ส่วนสถานศึกษาที่ไม่มีความพร้อม วางแผนที่จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาสู่มาตรฐาน

11.1.6 การดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพของสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษาโดยใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเป็นเป้าหมาย

11.1.7 ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการประเมินตนเองเป็นระยะและนำผลประเมินไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

11.1.8 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา

11.1.9 จัดทำฐานข้อมูลสถานศึกษาเป็นรายโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องให้เห็นเป็นภาพการพัฒนา

11.1.10 สร้างจิตสำนึกให้สถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ถึงมาตรฐาน

11.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

11.2.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาเพิ่มเติมของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการของชุมชน

11.2.2 จัดระบบบริหารและสารสนเทศ โดยจัดโครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนางานและการสร้างระบบประกันคุณภาพภายในจัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ข้อมูลมีความสมบูรณ์เรียกใช้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

11.2.3 จัดทำแผนสถานศึกษาที่มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา (แผนกลยุทธ์/แผนยุทธศาสตร์)

11.2.4 ดำเนินการตามแผนพัฒนาสถานศึกษาในการ ดำเนิน โครงการ/กิจกรรมสถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็งเน้นการมีส่วนร่วมและวงจรการพัฒนาคุณภาพของ เดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือที่รู้จักกันว่าวงจร PDCA

11.2.5 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องด้วยการสนับสนุนให้ครู ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

11.2.6 ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก

11.2.7 จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) และสรุปรายงานประจำปี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาหมายถึงการกำหนดมาตรฐานการศึกษาเพิ่มเติมของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและความต้องการของชุมชน จัด โครงสร้างการบริหารที่เอื้อต่อการพัฒนางานและการสร้างระบบประกันคุณภาพภายใน จัดระบบสารสนเทศให้เป็นหมวดหมู่ ข้อมูลมีความสมบูรณ์เรียกใช้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ จัดทำแผนสถานศึกษาที่

มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา ดำเนินการตามแผนพัฒนาสถานศึกษา การ ดำเนินโครงการ/กิจกรรมสถานศึกษาต้องสร้างระบบการทำงานที่เข้มแข็งเน้นการมีส่วนร่วมและวงจรการพัฒนาคุณภาพของ เดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือที่รู้จักกันว่าวงจร PDCA มีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (SAR) และสรุปรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดและเผยแพร่ต่อสาธารณชน

12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 42-43) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

12.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

12.1.2 ส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

12.1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษาสามารถเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ

12.1.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนในเขตพื้นที่การศึกษามีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เหมาะสม

12.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

12.2.1 จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถานบันอื่น

12.2.2 ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน

12.2.3 ส่งเสริมให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ

12.2.4 พัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชุมชน

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการคือการส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับสถานศึกษา โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นวิทยารให้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและประสบการณ์ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 43-44) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

13.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

13.1.1 ร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่นในการพัฒนางานวิชาการ
เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน

13.1.2 ส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมมือในงานพัฒนาวิชาการ

13.1.3 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจน
ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน
ศิลปะ วัฒนธรรมของชุมชน

13.1.4 ประสานงานระหว่างสถานศึกษา ชุมชน หน่วยงาน ส่วนราชการ ต่าง ๆ
และภาคเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงาน ส่วน
ราชการและการพัฒนาท้องถิ่น

13.1.5 การดำเนินดังกล่าวโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเขตพื้นที่
การศึกษา

13.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

13.2.1 ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาดังกล่าว ตลอดจนวิทยากรภายนอกและ ภูมิปัญญา
ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรม
ของท้องถิ่น

13.2.2 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจน
ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน
และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

13.2.3 ให้บริการด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูล
ข่าวสารกับแหล่งวิชาการในที่อื่น ๆ

13.2.3 จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการสร้างความสัมพันธ์
อันดีกับศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน การร่วมกิจกรรม
กับสถาบันการศึกษาอื่น เป็นต้น

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับ
สถานศึกษาและองค์กรอื่นคือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หมายถึงการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาดังกล่าว
ตลอดจนวิทยากรภายนอกและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน
รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง
สถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษา

เป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ให้บริการด้านวิชาการที่สามารถเชื่อมโยงหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับแหล่งวิชาการในท้องถิ่น ๆ สถานจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับศิษย์เก่า การประชุมผู้ปกครองนักเรียน การปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน การร่วมกิจกรรมกับสถาบันการศึกษาอื่น

14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 44-46) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

14.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

14.1.1 ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

14.1.2 จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่ร่วมจัดการศึกษา

14.1.3 ส่งเสริมสนับสนุนบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีความพร้อมในการจัดการศึกษา

14.1.4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

14.1.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสม

14.1.6 เตรียมการรองรับการจัดการศึกษาโดยบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน ครอบครัว สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาโดยการจัดเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

14.1.7 ส่งเสริมให้สถานศึกษามีศักยภาพในการให้บริการบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น เพื่อจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย

14.1.8 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

14.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

14.2.1 ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

14.2.2 จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่ร่วมจัดการศึกษา

14.2.3 ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นร่วมกันจัดการศึกษาและใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

14.2.4 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง สถานศึกษากับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

14.2.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสมและจำเป็น

14.2.6 ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเรื่องผู้วิจัยสรุปได้ว่าการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา หมายถึง การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจต่อ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจ การเพิ่มความพร้อมให้กับหน่วยงาน ที่ร่วมจัดการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน หน่วยงานดังกล่าวให้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการตามความเหมาะสมและจำเป็น และ ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 46-47) ได้กำหนดคบทบาทไว้ดังนี้

15.1 บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

15.1.1 ร่วมกับสถานศึกษาศึกษา วิเคราะห์และจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

15.1.2 นิเทศ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติตามระเบียบและแนวปฏิบัติของสถานศึกษาเพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

15.2 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

15.2.1 ศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

15.2.2 จัดทำร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน

15.2.3 ตรวจสอบร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาและแก้ไขปรับปรุง

15.2.4 นำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

15.2.5 ตรวจสอบและประเมินผลการใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาและนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาหมายถึงการศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับและจัดทำร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรับรู้และถือปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน มีการตรวจสอบร่างระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาและแก้ไขปรับปรุง แล้วนำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ สถานศึกษาตรวจสอบและประเมินผลการใช้ระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษาและนำไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป

16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 47) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

16.1 บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

16.1.1 ศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเป็นหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

16.1.2 จัดทำหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

16.1.3 ตรวจสอบคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน จากการศึกษาผู้วิจัยสรุปได้ว่าการคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษาหมายถึง การศึกษา วิเคราะห์ คัดเลือกหนังสือเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อเป็นหนังสือแบบเรียนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน จัดทำและ ตรวจสอบคุณภาพหนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน

17. งานด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

กิจกรรมทางการศึกษาสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา คือ กิจกรรมการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อช่วยเหลือให้นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้โดยเป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งเสริมความรู้ไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักวิชาการเสนอกิจกรรมและแนวทางปฏิบัติ ดังนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 ก : 407) ได้กล่าวว่า ความหมายของสื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่จะช่วยให้ครูและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536 ก : 9) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ดังนี้

1. จัดหาและบริการวัสดุประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนแก่ครูอย่างเพียงพอและครบถ้วนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการสำรวจความต้องการ วางแผน เพื่อการดำเนินการจัดหา บริการและจัดทำรายงานผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

2. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครู รู้จักทำ รู้จักใช้ และรู้จักเก็บ บำรุงรักษา สื่อการสอนให้ตรงกับเนื้อหา และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอน โดยการจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้แก่ครูผู้สอน

3. จัดให้มีศูนย์สื่อหรือศูนย์วิชาการของโรงเรียน เพื่อเป็นแหล่งผลิตและบริการสื่อแก่ ครูผู้สอน

4. ส่งเสริมให้ครูรู้จักคิดค้น สร้างสรรค์สื่อ หรือวิธีการใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การสร้างผลงานทางวิชาการ

5. แสวงหาแหล่งวิชาการที่เป็นสื่อการสอนในชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น บุคลากรสถานที่ประกอบการ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน

6. จัดให้มีการติดตามและประเมินผล การใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ โดยการสังเกตการณ์สอน การตรวจแผนการสอน บันทึกการสอน สถิติการยืมสื่อ

อำภา บุญช่วย (2537: 99) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การทำวัสดุอุปกรณ์และวิธีการนำมาเป็นตัวกลางให้การศึกษา ให้ความรู้แก่นักเรียน

วัฒนาพร ระวังบุกษ์ (2542 : 277) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหะหรือสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติที่บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตร ได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วขึ้น

วาสนา พูนเพิ่ม (2542 : 277) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างก้าวหน้า เครื่องมือชนิดต่าง ๆ เช่น แผนฟิล์ม โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ เป็นต้น รวมถึงสื่อประเภทเทคนิควิธีการ คือ เกม การเล่นบทบาทสมมติและวิธีการนำเสนอเนื้อหาการเรียนแบบต่าง ๆ ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วย

ปภูต นันทวงศ์ (2545 : 71) กล่าวถึง การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ต้องดำเนินการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นสื่อการเรียนการสอน
2. ศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้
3. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและผู้สอน
4. ศึกษาและจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมหลากหลาย

สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

5. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้อย่าง
สม่ำเสมอ

6. จัดหาสื่อหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
ของสถานศึกษาและในชุมชนเพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้และ
พัฒนาสื่อ

7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่าง
สถานศึกษา ชุมชนและสังคมอื่น

8. จัดให้มีการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ
กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ก : 18) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการ
พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีดังนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผลิต พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม
เพื่อการศึกษา

2. จัดหา จัดทำสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ให้กับครูและนักเรียนอย่าง
เพียงพอและหลากหลาย

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2547 : 6) ได้กล่าวถึง หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในการ
พัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา มีดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ พัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอน

3. จัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางาน
วิชาการ

4. ประสานความร่วมมือในการผลิตสื่อ จัดหา พัฒนาและการใช้สื่อ
นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและพัฒนางานด้านวิชาการกับ
สถานศึกษาอื่น บุคคลรอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

5. ประเมินผลและพัฒนาการใช้สื่อเพื่อการศึกษา

จากที่ได้กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า งานด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
ทางการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาใน
การบริหารงานด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ต้องดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาวัสดุประกอบหลักสูตรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้เป็น
เครื่องมือที่ทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมและสนับสนุน กำกับให้ครูรู้จักใช้สื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับแผนการสอนและคู่มือครู เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ และบรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรกำหนด

3. จัดให้มีห้องสื่อการสอนและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ จัดเก็บให้เป็นระบบตามกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ จัดทำทะเบียนสื่อและสถิติใช้สื่อ บริการสื่อการสอน

4. พัฒนาสื่อการเรียนรู้อุบัติเลือกและใช้สื่อได้เหมาะสม

5. จัดหาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการเรียนการสอนพัฒนางานวิชาการ

6. จัดอบรม สาธิตการใช้และการเก็บรักษาสื่อ

7. จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่นและประสานความร่วมมือในการผลิต จัดทำ พัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

8. วิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานการใช้สื่อการเรียนรู้

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า งานด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง งานที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือให้นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดการเรียนรู้โดยเป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งเสริมความรู้ไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึง คนวัสดุ เครื่องมือ เทคนิควิธีการ และสถานที่

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 48) ได้กำหนดบทบาทไว้ดังนี้

1. บทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การใช้สื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาศึกษาของสถานศึกษา

1.2 จัดให้มีเครือข่ายบริการเกี่ยวกับสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษให้กับครู และสถานศึกษา

1.3 สนับสนุนให้มีการพัฒนาครู เพื่อให้ครูสามารถผลิต และใช้สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการศึกษาศึกษา

1.4 สนับสนุนให้มีการวิจัย พัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา

2. บทบาทและหน้าที่ของสถานศึกษา

2.1 จัดให้มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาศึกษา ของสถานศึกษา

2.2 พัฒนาคณาจารย์ในสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาศึกษา พร้อมทั้งให้มีการจัดตั้งเครือข่ายทางวิชาการ ชมรมวิชาการเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

2.3 พัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ให้อรรถประโยชน์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะหาแหล่งสื่อที่เสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2.4 พัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชน

2.5 นิเทศ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในการจัดหาผลิต ใช้และพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่างานด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาหมายถึงงานที่จัดให้มีการร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแผนในเรื่องการจัดหาและพัฒนาสื่อการเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ของสถานศึกษา พัฒนาและใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ให้อรรถประโยชน์เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะหาแหล่งสื่อที่เสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ การพัฒนาห้องสมุดของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาและชุมชน มีการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในการจัดหา ผลิต ใช้และพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา

บริบทสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมศึกษาหนองคาย เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมศึกษาหนองคาย เขต 2 เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบ ควบคุม ดูแล ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอโพนพิสัย อำเภอรัตนวาปี และอำเภอเฝ้าไร่ มีสถานศึกษาในสังกัด 115 แห่ง โดยแยกเป็นสถานศึกษาของรัฐ 107 แห่ง สถานศึกษาเอกชน 8 แห่ง มีผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 71 คน ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยองค์คณะบุคคลในรูปแบบองค์กรร่วม มีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมเป็นการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน และมีความพร้อมเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้แก่เด็กในวัยเรียนตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเป็นไปตาม พ.ร.บ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข

เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับทุกคนได้เรียนจนจบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้เด็กที่เรียนจบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้รับโอกาสศึกษาต่อเพิ่มเติมเป็นการเพิ่มความรู้ความสามารถในการ ประกอบวิชาชีพและศึกษาต่อ

4. การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมและ สนับสนุนให้เด็กวัยการศึกษาได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

1. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2 มีหน่วยงานภายในให้ การส่งเสริม สนับสนุนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกับสถานศึกษาในสังกัด ดังนี้

- 1.1 กลุ่มอำนวยการ
- 1.2 กลุ่มบริหารงานบุคคล
- 1.3 กลุ่มนโยบายและแผน
- 1.4 กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
- 1.5 กลุ่มส่งเสริมสถานศึกษาเอกชน
- 1.6 กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
- 1.7 หน่วยตรวจสอบภายใน

2. เขตบริการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2

- 2.1 อำเภอโพนพิสัย มีสถานศึกษา 66 แห่ง เอกชน 6 แห่ง รวม 72 แห่ง
- 2.2 อำเภอรัตนวาปี มีสถานศึกษา 28 แห่ง เอกชน 1 แห่ง รวม 29 แห่ง
- 2.3 อำเภอเฝ้าไร่ มีสถานศึกษา 23 แห่ง เอกชน 1 แห่ง รวม 24 แห่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

อภิรักษ์ นานา (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใน การบริหารงานวิชาการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ของโรงเรียน ประถม สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า สภาพการ บริหารวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการจัดการ เรียนการสอนและด้านพัฒนาบุคลากร มีปัญหาการบริหารงานวิชาการอยู่ระดับมาก

มนตรี ศรีเพชร (2546 : 107-109) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้นเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด ปทุมธานี พบว่า

1. การปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนครูผู้สอนเห็นว่ามี การปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง โดยรวมและรายด้าน

2. การปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารที่ ปฏิบัติงานอยู่ในเขตพื้นที่ต่างกัน มีการปฏิบัติงานวิชาการไม่แตกต่างกัน ส่วนครูผู้สอนที่ ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ต่างกันมีการปฏิบัติงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

3. ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน

3.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้พบว่า โรงเรียนมีปัญหา ด้าน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ไม่ครบถ้วน เพราะหลักสูตรประกอบด้วย เนื้อหาสาระมาก ปัญหา รองลงมาได้แก่ โรงเรียนขาดการวิเคราะห์หลักสูตร และไม่พัฒนา หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

3.2 ด้านการเรียนการสอนพบว่าโรงเรียนมีปัญหาการขาดแคลนบุคลากร ทำให้เกิดปัญหาการจัดครูเข้าชั้นเรียนไม่ครบชั้น ครูผู้สอนมากกว่าหนึ่งชั้นเรียน ครูขาดทักษะ การสอนแบบบูรณาการครูมีภาระหน้าที่มาก ทำให้สอนได้ไม่เต็มที่ ครูขาดความรู้เฉพาะทาง ไม่สามารถสอนได้ทุกรายวิชาในชั้นเดียวกันหรือมากกว่าหนึ่งชั้น

3.3 ด้านวัสดุสื่อประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนมีปัญหาขาดแคลนงบประมาณในการจัดซื้อ และจัดทำสื่อการเรียนการสอน โรงเรียน ไม่มีระบบการจัดเก็บบำรุงรักษาและนำไปใช้

มณี สำราญจิตต์ (2546 : 64) ได้ศึกษารูปแบบการตัดสินใจการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 3 พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ใช้ รูปแบบการตัดสินใจ โดยร่วมปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วร่วมกันตัดสินใจ ยกเว้น ด้านการนิเทศภายใน ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กใช้รูปแบบการตัดสินใจที่ผู้บริหารปรึกษากับ กลุ่มผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วตัดสินใจ

2. ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน ใช้รูปแบบในการตัดสินใจบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน

สอองศ์ จงสวัสดิ์พัฒนา (2546 : 87-88) ได้ศึกษาการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. การใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยรวม รายด้านทั้ง 5 ด้าน และรายชื่ออยู่ในระดับมาก

2. การใช้ข้อมูลสารสนเทศสังกัดในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เมื่อจำแนกตามขนาด โรงเรียนพบว่า มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการใช้ข้อมูลในงานจัดการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล และงานการให้ความร่วมมือต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. การใช้ข้อมูลสารสนเทศสังกัดในการบริหารวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เมื่อจำแนกตามกลุ่มโรงเรียน พบว่า มีการใช้ข้อมูลในการบริหารงานวิชาการ โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า งานวัดผลและประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เรืองศักดิ์ ปัตถภาวะโร (2547 : 94) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี พบว่า

1. สภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2. สภาพการบริหารหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารหลักสูตรมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อเปรียบเทียบตามขนาด โรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นด้านสภาพการบริหารหลักสูตรมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

3. ผลการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารหลักสูตรตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบตามขนาด โรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนขนาด

กลางและขนาดเล็กมีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารหลักสูตรมากกว่าผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนขนาดใหญ่

ประเวทย์ งามวิเศษ (2547 : 77-78) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย พบว่า

1. สภาพการจัดแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายชั้นตอน พบว่า โรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในชั้นการวางแผนการจัดแหล่งเรียนรู้ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยภาพรวมและรายชั้นตอน

2. สภาพและปัญหาการจัดแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและรายชั้นตอน

3. โดยภาพรวมผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ เห็นว่าโรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในระดับมาก ส่วนผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางเห็นว่า โรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายชั้นตอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นว่าโรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ชั้นการวางแผน ชั้นการพัฒนาและปรับปรุงอยู่ในระดับมาก นอกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางเห็นว่าโรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในระดับปานกลาง ทุกชั้นตอน ส่วนปัญหาการจัดแหล่งเรียนรู้นั้น ผู้บริหารโรงเรียนทุกขนาดเห็นว่า มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยภาพรวมและรายชั้นตอน

4. ครูผู้สอนในโรงเรียนทุกขนาดเห็นว่าโรงเรียนมีสภาพและปัญหาการจัดแหล่งเรียนรู้ในระดับปานกลาง ทั้งโดยภาพรวมและรายชั้นตอน ยกเว้นชั้นตอนการวางแผนเท่านั้นที่ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่เห็นว่า โรงเรียนมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในระดับมาก

อดุลรัตน์ หงษ์ชุตตา (2547 : 94-96) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เห็นว่าสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามมาตรฐาน มีระดับสภาพการดำเนินงานดีทุกด้าน และทุกมาตรฐาน โดยด้านการเรียนการสอนในมาตรฐานที่ 6 การจัดการเรียนการสอน โดยปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่ดีมีค่าสูงสุด ส่วนปัญหาในการดำเนินงาน ผู้บริหารเห็นว่า มีระดับปัญหาการดำเนินงานปานกลาง

2. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนตามมาตรฐานไม่แตกต่างกัน ส่วนปัญหาการดำเนินงานของโรงเรียนโดยรวมแล้วแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นสูงกว่าครูผู้สอนทั้งด้านการเรียนการสอนและด้านการบริหาร โรงเรียน

3. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนใน โรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนและปัญหาการบริหาร โรงเรียน ไม่แตกต่างกัน

ประกอบ กุฎ โฟร์ (2548 : 125-133) การศึกษาสภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1) สภาพของการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผล รองลงมาคือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ด้านห้องสมุดและน้อยที่สุด คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้ตามลำดับ 2) ปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลางในรายด้านนั้นด้านที่มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านห้องสมุด และด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีปัญหาในการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อยมี 3 ด้าน ได้แก่ด้านนิเทศการศึกษา ด้านการวัดผลและประเมินผลและด้านการประชุมอบรมทางวิชาการ 3) ทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีต่อสภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) สภาพของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใน โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน โดยภาพรวม โรงเรียนขนาดใหญ่มีการปฏิบัติมากกว่า โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ยกเว้นด้านห้องสมุด 5) ปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน โดยภาพรวม โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหามากกว่า โรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ และ 6) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ คือ ครูต้องรับผิดชอบงานหลายด้านทำให้มีเวลาสอนน้อย ควรจัดอัตรากำลังให้ครบและเหมาะสม ให้ครูมีเวลาสอนอย่างเต็มที่ ตลอดจน

โรงเรียนขาดงบประมาณ ขาดสื่อการเรียนการสอน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ที่ทันสมัย

วิศิษฐ์ แสงสุข (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงาน
วิชาการ โรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการ
โดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง

2. สภาพการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูวิชาการ
ไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน

3. ปัญหาการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู
วิชาการ โดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง ในขณะที่ครูวิชาการเห็นว่าอยู่ในระดับน้อย

4. ปัญหาการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู
วิชาการ ไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ยกเว้นการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและ
เทคโนโลยีที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารเห็นว่าปัญหาการ
บริหารงานสูงกว่าครูวิชาการ

ถาวร ดอนจันทร์ โศตร (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการของ
โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย พบว่า

1. ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงาน
วิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของ
ผู้บริหาร โรงเรียนกับครูผู้สอน พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ 0.01 ยกเว้นด้านการแนะแนว มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2. ผู้บริหาร โรงเรียนมีความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานวิชาการอยู่ใน
ระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน จำแนกตามขนาดโรงเรียน
พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานวิชาการ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

บันลือ พลพันธ์ (2550 : ค) ได้ศึกษาสภาพการบริหารวิชาการในสถานศึกษาที่จัด
การศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูวิชาการ และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 พบว่า

1. ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพการบริหารวิชาการใน
สถานศึกษาที่จัดการศึกษา ช่วงชั้นที่ 1-3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูวิชาการ และ
ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย
3 อันดับแรก คือด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ และด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาช่วงชั้นที่ 1-3 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูวิชาการ และครูผู้สอน โดยรวมพบว่าทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหาร ครูวิชาการ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ ด้านวิชาการแก่ชุมชน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม แลเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการแนะแนวการศึกษา และด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ส่วนด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนทางวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ผู้บริหาร ครูวิชาการและครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่ มีระดับการดำเนินงานเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการสูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนิเทศการศึกษา ด้านการส่งเสริมความรู้ ด้านวิชาการแก่ชุมชน ด้านการพัฒนาระบบกระบวนการเรียนรู้ ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการแนะแนวการศึกษา ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาและด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น โรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน

อนุकरणท์ สวนมะม่วง (2553 : 80-81) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 พบว่า

1. สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2

มีสภาพการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยสถานศึกษาขนาดกลาง มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมมากที่สุด รองลงมา คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดใหญ่

2. สภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่มีขนาดต่างกัน มีสภาพการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3. สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 มีปัญหาการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยสถานศึกษาขนาด กลาง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ สถานศึกษาขนาดเล็ก และสถานศึกษาขนาดใหญ่

4. ปัญหาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2 ที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แอกที (Agthe, 1980 : 3076-3077) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทและหน้าที่ ของครูใหญ่และครูในงานวิชาการ พบว่า ครูใหญ่และครูในงานวิชาการ เห็นว่าการปรับปรุง การเรียนการสอนต้องทำเป็นคณะ โดยให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ครูใหญ่ บริหารงานอื่นๆ มากเกินไป ควรให้ความสำคัญในการนิเทศการศึกษาให้มากขึ้น โครงการสอน ของอำเภอมีอิทธิพลต่อการใช้หลักสูตรใน โรงเรียน และอิทธิพลของนวัตกรรมและเทคโนโลยี มีผลทำให้ครูใหญ่ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานงาน

การ์นีย์ (Carney, 1995 : 770-A) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะสำคัญที่มีผลต่อการ เปลี่ยนแปลงการบริหารการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพในโรงเรียน แห่งหนึ่งในรัฐเคนตักกีในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ 23 ครั้ง ศึกษาเอกสาร 20 ชิ้น เข้าสังเกตในชั้นเรียน และร่วมประชุมเกี่ยวกับการดำเนินการ โปรแกรม ของโรงเรียนทั้งหลาย ผลสรุปที่สำคัญของการวิจัยคือ คุณลักษณะที่ทำให้การเปลี่ยนแปลง ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำแบบประสานงาน รองลง ไป ได้แก่ การฝึกอบรม ความกล้าเสี่ยงการทำงานเป็นทีม และการประสานงาน การสื่อสารและ สารสนเทศ และการประเมินผลการปรับปรุงส่วนคุณลักษณะที่มีอิทธิพลน้อยกว่า แต่ยังมี ความสำคัญในการกระตุ้นให้โรงเรียนสามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ วิสัยทัศน์ ระบบ สนับสนุนการเรียนการสอน เวลาที่ใช้ในการวางแผน และการรับรู้และการแก้ไขอุปสรรค ผลการวิจัยครั้งนี้ยังชี้ให้เห็นถึงปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนต่อความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการจัดการ เรียนการสอน คืออาจารย์ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ที่ได้ใช้คุณลักษณะที่เหมาะสมในระหว่างดำเนินการ

กระบวนการเปลี่ยนแปลงนอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า โรงเรียน ได้มุ่งการเปลี่ยนแปลงมาก่อนที่รัฐกำหนด โปรแกรมเสียอีก และยังคงมุ่งหน้าเปลี่ยนแปลงต่อไป

แซพพาร์ด (Sheppard, 1996 : 359-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสังเคราะห์ผลงานวิจัยเกี่ยวกับ พฤติกรรมความเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอนของครูใหญ่พบว่า สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพฤติกรรมผู้นำด้านการเรียนการสอนของครูใหญ่ พฤติกรรมผู้นำด้านการเรียนการสอนของครูใหญ่ ได้แก่ การที่ครูใหญ่ปรากฏตัวตามที่ตั้งใจ ของโรงเรียน สนใจการพัฒนาวิชาชีพและในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้

เคลลี (Kelly, 2001 : 3898-A) ได้ศึกษาการสนับสนุนและอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้มีการ ใช้วิธีสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อจัดการเรียนการสอนวิชาการอ่าน ภาษาศาสตร์: กรณีศึกษานักศึกษาวิชาชีพครู 3 คน จาก โปรแกรมวิชาการศึกษา วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้คือเพื่อศึกษาความพยายามของนักศึกษาวิชาชีพครู 3 จาก โปรแกรมการอบรมวิธีการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่ นักศึกษาวิชาชีพครูในภาควิชาประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ใช้วิธีนี้ในการสอนบทเรียนวิชาการอ่านและภาษาศาสตร์ โดยมีคำถามในการวิจัยต่อไปนี้ : การส่งเสริมและความล้มเหลวมีผลอย่างไรในการส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูใช้วิธีการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและ ลักษณะใดที่มีผลกระทบต่อวิธีการสอนแบบปกติ คือ วิธีการสอน โดยเน้นครูเป็นศูนย์กลาง ปัจจัยใดที่ให้การสนับสนุนหรือขัดขวางการส่งเสริม ให้นักศึกษาวิชาชีพครูใช้วิธีการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการสอนบทเรียนวิชาการอ่านและภาษาศาสตร์ ดำเนินการวิจัยแบบ ศึกษากรณีของนักศึกษาวิชาชีพครูใน โรงเรียนระดับประถมศึกษา 3 โรงเรียนที่แตกต่างกัน ข้อมูลที่ได้เป็น ข้อมูลแบบใส่รหัส โดยใช้วิธีการเข้าไปสังเกตชั้นเรียน ขณะที่นักศึกษากำลังทำการสอน วิชาการอ่านและภาษาศาสตร์และ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ในเชิงลึก พบว่า ยังไม่มีนักศึกษาวิชาชีพครู คนใดใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นวิธีหลักการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งแบบใส่รหัส และแบบไม่ใส่รหัส พบว่านักศึกษาวิชาชีพครูแต่ละคนที่พยายามใช้วิธีการสอนแบบเน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลางในการสอนวิชาการอ่านและภาษาศาสตร์ ใช้ระยะเวลาและประสบความสำเร็จใน ระดับที่แตกต่างกัน

บราวน์ (Brown, 2002 : 82-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การปรับปรุงการสอนของครู การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความเข้าใจของครูเกี่ยวกับอิทธิพลของการวิจัยปฏิบัติการบน ความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนและผลกระทบจากแนวคิดนี้ในการปฏิบัติการสอน 4 ด้าน คือ บทบาทของครู ความรู้เกี่ยวกับการสอนของครูการปฏิบัติการสอน และการสะท้อนผล ข้อมูลจากการวิจัยเก็บ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสังเกต และการรวบรวมผลงานครูและนักเรียน

ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงใน 4 ด้าน ที่ศึกษาในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการที่มีโครงสร้างทางระเบียบวิธีการสำหรับการนำไปใช้และการวิเคราะห์กระบวนการสอนและการเรียนรู้โครงสร้างที่ชัดเจน ทำให้ครูโดยตลอดการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบคอบและเป็นระบบการวิเคราะห์ข้อมูล และการสะท้อนผล

สเปอร์ล็อก (Spurlock, 2002 : 88-A) ได้ศึกษากระบวนการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจในทางสังคมของนักเรียนและวิธีการสอนของครูที่มีอิทธิพลต่อการจูงใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คำว่ารับรู้ทางความรู้ความเข้าใจทางสังคมของนักเรียนได้นิยามว่าเป็นความรู้สึกที่รับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับความสามารถ ความเป็นอิสระและความผูกพันในโรงเรียนวิธีสอนของครูนิยามว่า ครูใช้วิธีสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เทียบกับวิธีสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางวิธีการศึกษาใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีการกำหนดตนเองเดซีและไรอัน ได้รับการพัฒนารูปแบบในการปฏิบัติการทดสอบ พบว่ารูปแบบการปฏิบัติการทดสอบแสดงให้เห็นกระบวนการ โดยมีลักษณะภูมิหลังของนักเรียน บริบท โรงเรียนและตัวแปรทางจิตวิทยา ซึ่งสามารถส่งอิทธิพลต่อการจูงใจให้ทำทุจริตในการทดสอบและการปฏิบัติในการสอบ นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนได้รับแรงจูงใจในโรงเรียนไม่ค่อยมีการทุจริตในการสอบ และนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับครูและเพื่อนนักเรียนที่มีความเป็นอิสระมักไม่ทำการทุจริตในการทดสอบ และมีคะแนนทดสอบสูงประสบการณ์ด้านความเป็นอิสระและประสบการณ์จากทางบวกในโรงเรียน ในที่สุดจะเชื่อมสัมพันธ์กับภูมิหลังทางเศรษฐกิจของนักเรียน

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพงานบริหารงานวิชาการในสถานผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่างานวิชาการเป็นงานหลักในการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี และมีความสุข และเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกส่วนงานบริหารด้านอื่นเป็นส่วนที่สนับสนุนให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพ และงานวิชาการในแต่ละด้านยังมีปัญหาจะต้องมีการพัฒนาส่งเสริม สนับสนุน และปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือด้านการจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตร ไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บุคลากรจะต้องมีความรู้ด้านงานวิชาการและเข้าใจในการปฏิบัติงานวิชาการเป็นอย่างดี ครูต้องเข้าใจการจัดการเรียนการสอน การใช้ อุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นอย่างดี ตลอดจนการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการสื่อวัสดุแหล่งเรียนรู้เพียงพอและเหมาะสมเพื่อช่วยให้งานวิชาการมีประสิทธิภาพ และเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน